

Sjøfugler i Karmøy

Hekkesesongen 2008

Rapport 4 - 2008

Mink- og sjøfuglprosjektet

Arnt Kvinnesland
Karmøy Ringmerkingsgruppe

Innhold

1	Sammendrag	3
2	Bakgrunn og prosjektbeskrivelse	5
3	Mannskap og bestandstaksering.....	7
4	Påvirkningsfaktorer	9
4,1	Været	9
4,2	Næringsforholdene	11
4,3	Predatorer	14
4,4	Faunakriminalitet og forstyrrelser	18
5	Minkjakta	19
6	Ternekoloniene	21
6,1	Kolonidagbok	21
6,2	Kart over koloniene	36
6,3	Ternesesongen 2008. Oppsummering	37
6,4	Bestandsutvikling 2005-2008	41
6,5	Ringmerking	43
7	Sjøfuglreservatene	44
7,1	Jarstein	45
7,2	Ferkingstadøyane	46
7,3	Urter	47
7,4	Ryvingen	49
8	Andre viktige hekkeplasser for sjøfugl	49
8,1	Årabrot	49
8,2	Kavholmane	50
8,3	Svortinga	51
8,4	Austdjupholmane	51
9	Ferskvannsreservatene	51
9,1	Tjøsvollsvatnet	52
9,2	Heiavatnet	53
10	Andre vann og våtmarker	53
10,1	Stiklevatnet	53
10,2	Melstokkevatnet-Oskereidvatnet	54
10,3	Sandvatnet-Holmavatnet	54
11	Videre tiltak og målsettinger	54
11,1	Rovdyrkontroll	54
11,2	Vegetasjonskontroll	55
11,3	Biotopvern	55
12	Sjøfugllesesongen 2008. Oppsummering	55
13	Krise for sjøfuglene?	57
14	Til ettertanke	59

Ekstotisk. Storlomen er fortsatt her. Selv om den hekker i ferskvann, er den avhengig av å finne mat i nærliggende sjøområder. Med kun ett hekkepar er storlomen Karmøys sjeldneste rødlisteart. 2.6.08.

Takk til

- naturforvalter Peder Christiansen og Karmøy kommune som ordnet med den økonomiske biten av minkprosjektet og la til rette for en ny treårsperiode med skuddpremie.
- fylkesmannen i Rogaland som støttet tellekorpsset i sjøfuglreservatene økonomisk.
- alle som har bidro med å redusere antall villmink i Karmøy det siste året.
- alle som brukte tid på telling, merking og overvåking av sjø- og våtmarksfugler i 2008.

Rapporten er utarbeidet av Arnt Kvinnesland

Grafikk: Oskar K. Bjørnstad

Foto: Arnt Kvinnesland. Alle bildene i rapporten er fra 2008. Forsida: rødnebbterne.

Sjøfuglregistreringene ble utført av Oskar K. Bjørnstad (OKB) og Arnt Kvinnesland (AKV), hovedansvarlige. Medhjelpere: Kjell-Sigve Kvalavåg (KSK), Stein Folkedal (SFO), Sverre A. Isaksen (SAI) og Thom Ole Vedø (TOV). Følgende dekket nabokommunene: Jarl A. Skrunes (JAS) og Dag Fjeldstad (DFJ), Bokn/Tysvær, Dag Brynjelsen (DBR), Haugesund.

Skuddpremien var på 150,- per mink innlevert på rådhuset. Ved utgangen av november var det utbetalt premie for 131 dyr i 2008. Disse tok flest mink: Øystein Sletten (62), Kjell-Sigve Kvalavåg (23), Thorleif Thorsen (20) Per Kjartan Sevland og Gaute Vilhelmsen (18), Espen og Dag Lanton (18).

Rapportdato: 1.12.2008.

1 Sammendrag

Mink- og sjøfuglprosjektet i Karmøy startet opp i 2005. Denne fjerde rapporten oppsummerer resultatene fra tellinger og overvåking av sjø- og våtmarksfugler i 2008, utført av medlemmer i Karmøy Ringmerkingsgruppe. Rapporten har også med en gjennomgang av årets minkjakt, hovedsakelig drevet av ivrige jegere i Karmøy Jeger- Fisker- og Naturvernforening.

Alt i alt ble 2008 et labert år for Karmøys hekkende sjøfugler. Men det var store forskjeller fra art til art. Noen få, som f eks ærfuglen, klarte seg bedre enn normalt, mens andre bare produserte et fåtall unger, slik som krykkja.

Ternene som er basisarter i prosjektet, lyktes ikke så godt som i fjor, men sesongen var ikke helsvart. Det ble konstatert hekking i et tilsvarende antall kolonier som i 2007, men lokaliseringen endret seg noe, med færre hekkinger langs Sør- og Vest-Karmøy og flere i Torvastad-skjærgården og i Karmsundet. Totalt antall hekkende par makrellterne ble beregnet til 248 mot 235 året før (minimumstall). Tilsvarende tall for rødnebbterne ble 445 mot 408 i 2007. Til tross for en positiv bestandstrend fra i fjor til i år, vokste det opp færre unger av begge artene i år. Bare i 6 av 10 kolonier med makrellterne kom det med sikkerhet unger på vingene. (Kolonier under fem par er ikke medreknet og delkolonier er slått sammen).

I de 9 koloniene hvor det hekket rødnebbterne kom det med sikkerhet ungfugler på vingene i kun 3. Rødnebbterne slet altså tyngst med å få opp avkom, og i motsetning til 2007 fikk makrellterne langt flere unger på vingene enn rødnebbterne. En ny generasjon på ca 117 makrellterner og ca 54 rødnebbterner forlot Karmøy sammen med sine foreldre sist i juli. Tilsvarende tall fra 2007 var ca 172 makrellterner og ca 185 rødnebbterner.

Det ble ikke påvist vellykket ternehekking i noen av Karmøys nabokommuner, med unntak av et skjær i Bokn, helt inntil kommunegrensa. Dette er en tradisjonell hekkeplass som omfattes av minkprosjektet. Foreløpige tall fra SEAPOP-programmet og fra fylkesrapporter (per 22.10.08) fra Rogaland, Vest-Agder, Hordaland og Sogn og Fjordane, tyder på at 2008 var en svært dårlig hekkesesong for ternene i nesten hele landet. Matmangel blir oppgitt som hovedårsak til den nesten totale hekkesvikten. Karmøy synes dermed nok en gang å være et positivt unntak, noe vi våger å påstå skyldes at det i løpet av de siste fire årene er fjernet over 600 mink fra sjøfuglenes hekkeplasser i den indre skjærgården, ca 100 av disse ble tatt ut før og under årets hekkesesong. Det er likevel ikke til å komme forbi at matmangel, i kombinasjon med urolig vær, bidro til at et usedvanlig stort antall ternepar mislyktes med hekkingen i år. Ruskeværet rundt midtsommer gikk som forventet hardest ut over ternene i de mest eksponerte koloniene langs Vest-Karmøy hvor rødnebbterne alltid har vært i flertall.

Fisk eller ikke fisk? Det er spørsmålet. Denne terneungen er forbi de farligste 5 dagene av livet sitt. Utsiktene for å komme på vingene øker for hver dag. Bygnes 5.7.

Reirtelling i reservatene Urter og Ferkingstadøyane bekreftet en mistanke om at den langvarige bestandsveksten hos havhesten gjennom 1980- og 1990-årene har stanset opp. Årets svake ungeproduksjon indikerer dårlige oppvekstvilkår. Den lille og relativt nye kolonien av havhest på Jarstein, er imidlertid i vekst. Også toppskarven ekspanderer år for år på Jarstein, men ikke på Urter og Ferkingstadøyane. Alkefuglene, lunde og teist, opptalt på sjøen rundt hekkeplassene, gav et antall på linje med de siste årene.

Ikke bare krykkja, men også de store måkene så ut til å ha problemer med å finne nok mat i sjøen tidlig i sesongen, noe som gjorde røvertokter i ternekoloniene ekstra fristende. Særlig viste gråmåken seg som en hissig inntrenger; den gjorde reint bord i enkelte kolonier. Sultne stormåker må også tilskrives mye av skylden for at de fleste vadefuglene slet med å få avkom på vingene. Få unger av bl.a. sandlo, vipe og tjeld nådde flygedyktig alder. Antall hekkende fiskemåker i Karmøy er rekordlavt, den mest produktive kolonien befinner seg inntil fabrikkhallene på Hydro. Også for gråmåke og sildemåke er Hydro-kolonien fortsatt en gunstig hekkeplass med stor ungeproduksjon, mens koloniene i skjærgården generelt sett er inne i en nedgangsperiode, med størst tap for sildemåken som blir borte fra stadig flere hekkeplasser. Det ble ikke påvist mink i aksjon i noen av sjøfuglkoloniene i 2008, uten tvil pga solid jaktinnsats. Men et nytt problem har kommet inn med vandrefalken. Rovfuglen er ansvarlig for at stadig flere sjøfugler går tapt i løpet av hekketida. Terner er favorittmeny.

2 Bakgrunn og prosjektbeskrivelse

Årets feltsesong ble som i fjor gjennomført som et samarbeidsprosjekt mellom Karmøy kommune, Karmøy Ringmerkingsgruppe og Karmøy Jeger, Fisker og Naturvernforening. Det er ternene som har hatt prioritet også i 2008 ved at det er utført tellinger, merking og målrettet minkjakt i hekkeområdene. Men vi har også hatt fokus på andre sjø- og våtmarksfugler. De ferskvannsbiotopene vi har prioritert å undersøke i år, er med i siste del av rapporten.

Mink- og sjøfuglprosjektet er nå inne i sin fjerde sesong. Initiativet til prosjektet kom fra medlemmer av Karmøy Ringmerkingsgruppe som over tid hadde vært vitne til en reduksjon av sjøfuglbestandene i kommunen. Dette ble sett i sammenheng med den store minkpopulasjonen; hvert eneste år var en vitne til minkens ødeleggende effekt på sjøfugl i den indre skjærgården. Det gikk spesielt hardt utover ternekoloniene, og ternene forsøkte å etablere alternative hekkeplasser f eks i ferskvann, i lyngheia eller på beitemark. Her møtte de som regel på nye problemer i form av hubro, hønsehauk, rev og mår. I tillegg kunne det dukke opp mink også på slike hekkeplasser. At vi i løpet av 1970- og 80-tallet mistet tradisjonelle hekkefugler som steinvender, småspove og tyvjo fra skjærgården, gjorde fortvilelsen enda større. Mink tatt på fersken som eggrover i ferskvann og lynghei blant fiskemåke, vipe, tjeld og rødstilk og i strupen på rugende grågås, fikk oss til å tvile på forskere og fuglefolk som påstår at minken ikke utgjør noen større trussel mot fuglebestandene. Enkelte naturforvaltere og ledere i fuglemiljøene i Norge er av den

Stor hannmink tatt av Kjell-Sigve Kvalavåg. Totalt ble drøyt 140 dyr ble fjerna fra Karmøy-naturen i år. 17.8.2008.

oppfatning at fuglene etter hvert vil tilpasse seg minken. Nettopp slike signaler førte til at de fleste kommuner i landet avviklet tidligere skuddpremie på mink, inkludert Karmøy.

Karmøy Ringmerkingsgruppe var derfor overrasket over å bli møtt med forståelse for minkproblemet og vilje fra kommune og naturforvalter til å gjeninnføre skuddpremien. Etter de første to sesongene ble det klart at den mest effektive jakta ble utført av erfarne jegere som så på det som en viktig miljøoppgave å jakte mink. Skuddpremien er ingen måte noen lønn for det harde arbeidet dette er, men premien er likevel et symbol på at noen verdsetter innsatsen. Aller mest effektiv har jakt med trente hunder vist seg å være. Det var en stor oppmuntring at fylkesmannen bevilget penger til en ny hund da en av de beste hundene på jaktlaget, døde av alderdom. Den nye hunden ble hentet som valp i Stockholm og har etter et års tid blitt en dyktig minkjeger.

Sesongen 2008 viser at "folk flest" ikke bryr seg om å jakte mink for 150,- kr per stk. Det blir stadig tydeligere at den mest effektive måten å drive dette arbeidet på, er gjennom en gruppe "fagfolk" med hjerte for saken – folk som kan stå på over tid både med hund og hagle eller med feller der ordinær jakt ikke er mulig (f eks nær bebyggelse). Jakta foregår nå i Karmøy året rundt, men mest intenst på våren – med tanke på å ta ut avlsdyr- og i hekkesesongen for å ta hele minkkull før årsungene begynner å vandre ut og gjøre skade blant sjøguglene. Mannskapet er ikke stort nok til at vi rekker over hele kommunen. Vi målretter derfor innsatsen mot de beste sjøgugl-lokalitetene. I år er første året vi ikke har kommet over mink i aksjon blant sjøguglene, men det er sterk mistanke om at to ternekolonier ble røvet: Høvring nord og Guleholmen i Skudeneshavn. Mink er også i år skutt eller fanget like nær alle de største ternekoloniene. Uten minkjakta hadde det neppe kommet én terneunge på vingene.

Med en total hekkesvikt for ternene kunne vi da ha konkludert slik som mange gjør: "Det meste av årsaken til dette har å gjøre med klimaendringene" (www.nrk.no/nyheter, publisert 8.10.07). Eller som direktør Janne Sollie i Direktoratet for naturforvaltning (DN) svarer i en nettdebatt 30.9.08 etter et NRK program om sjøgugler: "Temperaturen i havområdene våre øker...dette har rammet flere viktige byttedyr...slik at de (sjøguglene) sliter med å finne mat".

Klimadød? Makrellterneunge på Austdjupholmane 26.6.2008.

Selvsagt må vi gjøre det vi kan for å redusere klimaødeleggende utslipp. Men vi kan ikke gi klima skylden for det overfiske som foregår bl.a. på tobis i Nordsjøen. Vi må ikke glemme at det er andre årsaker enn CO₂-utslipp som har ført til at 190 fuglearter på jorda nå er kritisk trua med utryddelse – eller enda verre: over 150 arter er allerede borte for godt (www.biodiversityinfo.org). Biotopødeleggelser, jakt og fiske, forurensing og introduksjon av fremmede arter er noen av de alvorligste truslene mot fuglelivet både lokalt og globalt. Før en eneste fugleart er utryddet av et varmere klima, kan hundrevis av arter være borte fra jorda av helt andre grunner enn klimaendringer – grunner som det er forbausende taust om i media og i forskningsmiljøene.

Karmøy Ringmerkingsgruppe registrerer at stadig flere sjøguglarter sliter med å finne nok mat til å gjennomføre en vellykka hekkesesong. Vi har sett dette under årets sesong hos både terner, krykke og havhest. At matknappheten kan ha med et varmere hav å gjøre, kan godt være rett. Men en må huske på at det i lang tid har foregått nedfisking av mange fiskeslag i Nordsjøen, ikke minst av tobis, som mange sjøgugler er avhengige av. Sjøguglenes matfat

tømmes av et supereffektivt kommersielt fiske. Men til tross for dette må vi gjøre alt vi kan lokalt for å hjelpe sjøfuglene til å lykkes med hekkingene. Å fjerne mink er en del av dette bildet og et bidrag i rett tetning, slik at de sjøfuglene som fortsatt finner mat kan føre slekta videre inntil næringsforholdene i havet forhåpentligvis vender tilbake til normalen.

Vi er glade for at naturforvalter og politikere i Karmøy har sett betydningen av mink- og sjøfuglprosjektet og gitt løfte om økonomisk støtte og skuddpremie til og med 2010. Karmøy Ringmerkingsgruppe håper at skuddpremien blir en permanent ordning og at jakttrykket blir opprettholdt også etter 2010. Det vil nemlig ikke være mulig å utrydde minken helt. Trykket for å holde bestanden på et minimum må derfor være der hele veien om vi vil ha et tallrikt fugleliv på kysten vår.

Minkjakt løser opplagt ikke alle problemene som fuglene møter i lokalmiljøet vårt for tida. Vi må sikre fuglene et variert utvalg av biotoper som må vedlikeholdes slik at et mangfoldig fugleliv kan kjennetegne Karmøy også i årene som kommer. Øydelen av kommunen må holdes så rovdryfri som mulig. Sammen med minken må også mår og rev holdes nede i antall for at vi ikke skal miste flere av våre tradisjonelle og karakteristiske arter i kystnaturen. Tidsnøden vi har for å berge restbestandene av fugler i myr, hei og ferskvann, har ført til at vi har utvidet prosjektet litt i forhold til utgangspunktet, slik at årets rapport inneholder noen nye funn og observasjoner fra dette åpne landskapet.

3 Mannskap og bestandstaksering

Å få en skikkelig oversikt over sjøfuglpopulasjonene i hele Karmøy i løpet av en enkelt hekkesesong krever både mye fint vær, god tid og et ivrig tellekorps. Om vi ikke klarte å komme over alt i løpet av årets hekkesesong, så har vi likevel skaffet til veie mye ny og oppdatert informasjon.

Opptelling av sjøfugl. Kjell-Sigve Kvalavåg speider etter ungskarv og teist på sjøen fra en høyde på Urter. 24.7.2008.

Sjøfugltellingene ble utført i perioden 12.5-24.7. De ytre reservatene ble besøkt på følgende datoer: Jarstein 23.5 og 25.5 (OKB, AKV), Ferkingstadøyane 28.5 og 5.7 (OKB, AKV, SFO, SAI, KSK), Urter 31.5 og 24.7 (AKV, KSK). De indre reservatene ble besøkt som følger: Ryvingen og Klovningen 28.5 (AKV, KSK), Gjegningen og Nordre Longaskjer 14.6 og 2.7 (AKV, KSK). Besøkene i ternekoloniene er omtalt under "Kolonidagbok". I alt 5 personer deltok i tellingene i Karmøy, mens 4 til gjorde jobben i grenseområdene Hørring (AKV, DFJ, JAS) og Bjørkevær (DBR).

Forkortelsene står for: Oskar K. Bjørnstad (OKB), Dag Brynjelsen (DBR), Dag Fjeldstad (DFJ), Stein Folkedal (SFO), Sverre A. Isaksen (SAI), Kjell-Sigve Kvalavåg (KSK), Arnt Kvinnesland (AKV), Jarl A. Skrunes (JAS).

Alle sjøfuglartene kan ikke telles på samme måte. Etter levevis og valg av hekkeplass må ulike metoder benyttes for å tallfeste bestander og ungeproduksjon hos de forskjellige artene. For ternene er reirtelling benyttet i alle de store koloniene med unntak av en koloni (Høvring sør) hvor vi kom for seint. I de minste koloniene som i Tjøsvollevatnet og på Tretteskjær skjedde opptellingen av voksne fugler i koloniene ved hjelp av kikkert fra land/båt.

Optimalt talletidspunkt i ternekoloniene har vist seg å være ca 10.-15.6. Dette er kort tid til å skaffe seg full oversikt og få talt opp alle reira. Er en litt for tidlig ute, har mange ennå ikke startet eggleggingen, er en litt etter 15.6 har de første fått unger, noe som gjør tellingene vanskeligere. At noen terner legger om igjen – eventuelt skifter koloni i løpet av sesongen – kompliserer bildet. Andre stikker av fra eggene sine like etter legging, noe som også kan gi et feil bilde av antall hekkepar. Det vanskeligste med beregningen av antall hekkende terner er imidlertid at mange av de største koloniene huser en blanding av makrellterne og rødnebbterne. Reir eller egg røper sjelden arten. Ledetråder blir da å telle forholdet mellom de to artene av voksne fugler i kolonien – og sjekke gjennomsnittlig kullstørrelse som er temmelig nøyaktig 2,0 egg for rødnebbterna og 3,0 for makrellterna. Minst tre besøk i løpet av hekkesesongen er nødvendig i større sjøfuglkolonier for å kunne si noe fornuftig om hekkesuksess og påvirkningsfaktorer. Dette har vi selvsagt ikke mannskap eller tid til, slik at i praksis blir det en landstigning per sesong – fortrinnsvis i den beste tida for dominerende art(er) i koloniene. Noen av ternekoloniene kan det se ut til at vi har vært innom svært mange ganger. Men i disse tilfellene som f eks Bygnes og Sund er observasjonene gjort fra båt eller på god avstand med kikkert fra land uten å forstyrre koloniene.

Ærfugl som spiller skadet for å avlede oppmerksomheten fra reiret. Jarstein 25.5.2008.

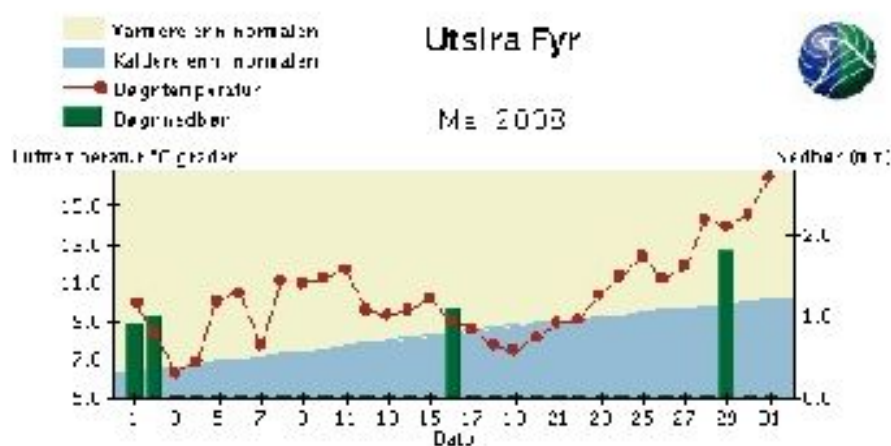
Reirtellingene på Jarstein og Ferkingstadøyane ble gjort ekstra grundig i år slik at resultatene er svært pålitelige. Mindre tid og færre mann til å telle gjør at tallene for Urter er mer upresise for de fleste artene. Men trendene synes likevel klare når det gjelder sjøfuglene i de tre ytre reservatene. I blandingskoloniene av gråmåke/sildemåke oppstår lignende problemer som med ternene. Egg og reir røper ikke arten, slik at en blir nødt til å telle de voksne fuglene i koloniene for å finne ”styrkeforholdet” mellom dem. I Hydro-kolonien er til og med dette vanskelig pga av at antall måker er svært høyt og reirene spredt over et stort området. Det er Karmøys og trolig Haugalandets største koloni av de to artene. Estimater på 500 par av begge er ikke å ta for sterkt i.

Bestandene av alkefugl ble talt fra båt og med kikkert fra høydepunkter på holmene. Selv om det bare ble funnet to reir med unger av lunde på Ferkingstadøyane, var nok hekkebestanden langt høyere. Men å leite etter flere reir ville påført både lundene og de øvrige sjøfuglene mye stress. Derfor beregnet vi antall hekkepar ut fra maks antall fugler sett samtidig på sjøen ved hekkeplassene. I år kom dette opp i 41 individer, noe som tyder på at bestanden har holdt seg stabil i mange år. Antall teist på sjøen rundt de fire faste koloniene, var også på høyde med foregående år.

4 Påvirkningsfaktorer

4,1 Været

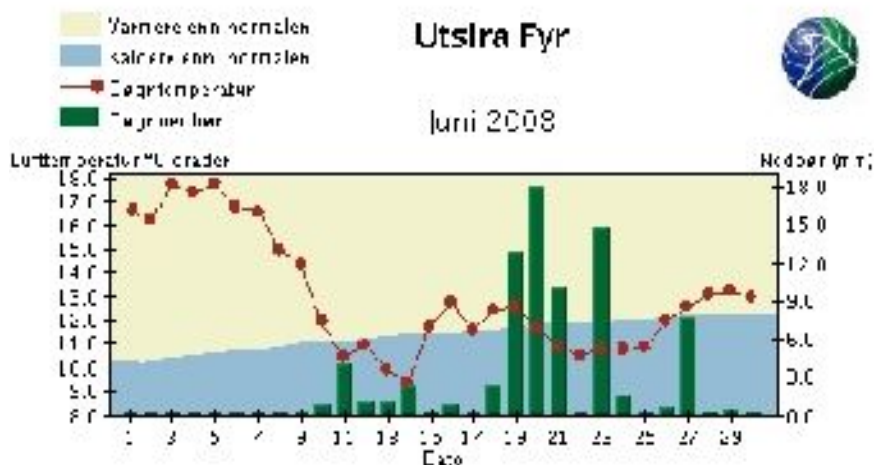
En mild vinter ble etterfulgt av en relativt kjølig mars med vinterens laveste temperaturer i slutten av måneden. En uvanlig stabil høytrykksperiode over ca ti dager medio april, førte med seg netter med rimfrost, og selv om dagtemperaturen noen dager kom opp i 13-15 grader satte dette ikke fart i ankomsten av afrikanske trekkere som ternene. Full fart på trekket ble det først da det kom mildere luftstrømmer fra sørøst i månedsskiftet april/mai.

Første uka av mai forløp med fint vårvær; lite vind og nedbør, havtåke lå periodevis innover land. Fram til og med 10.5 fortsatt flott, stabilt H-trykksvær med lett skiftende bris, klart, men tåke morgen og kveld. Ikke lenger rimfrost. Maks temp 9.-10.5 på 21 grader.

Medio mai ble været preget av høytrykk i Norskehavet og lavere trykk med en del nedbør over Østlandet, noe som hos oss førte til tørt vær, mye sol og nordvestlig vind opp mot liten kuling om ettermiddagene. Som erfaringene tilsier, forlot ternene koloniene disse dagene. Bare enkelte streifere var innom. Grunnen til at ternene forsvinner under slike vindforhold i tiden før egglegging, henger trolig sammen med at næringstilgangen blir dårligere i slikt vær. Hvor de gjør av seg er et annet spørsmål. Noen av "nordavindsternene" ble 16.-17.5 rapportert fra et lunt sjøområde ved Varden i Skudeneshavn hvor hundrevis fisket innerst i buktene der (A.B.Haugen). Nordvestvinden løyet fra 23.5 og gikk over til skiftende bris. Temperaturen på dagtid steg til ca 16 grader. Det er nå svært tørt! Høytrykket plasserer seg etter hvert øst for oss noe som sender opp varm innlandsluft. Rolige, varme dager fram til 9.6 med maks temp på 27 grader 3.6. Plantedekket på terneholmene er nå brunt og vissent etter langvarig tørke.

Den varsle værforandringen skjedde 10.6 da det satte inn med vestlig kuling og en god del nedbør, 12 grader. Den kjølige værtypen fortsatte i flere dager med sammenhengende NV vind opp i kuling styrke 13.6 og en del regn. Sørlig vind 14.6, men fortsatt lav temperatur, kun 7 grader på formiddagen. Periodens laveste temperatur ble målt natt til 16.6 med kun +2,7 grader (Ådland, privat målestasjon).

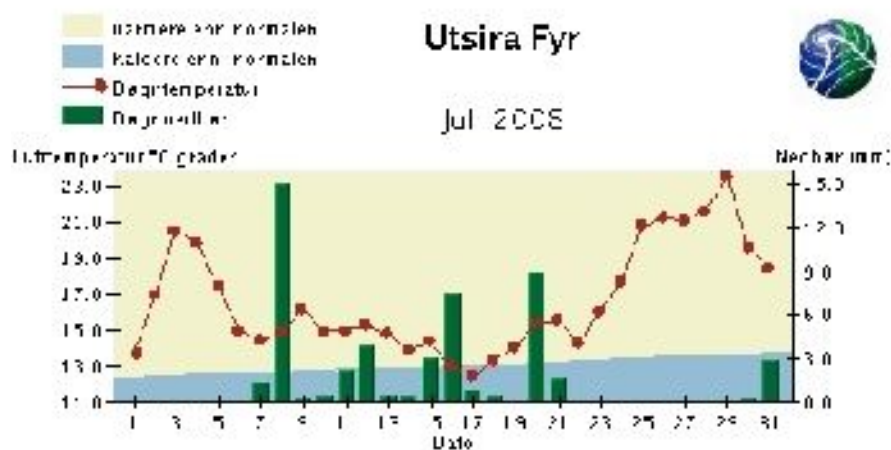
Legg merke til perioden 19-25.6. Temperaturen faller og går langt under normalen for årstida; mye regn og stek vind følger med. Uværet slår til i akkurat i den mest sårbare tida for ternene, i klekkingen. Dermed er sesongen allerede slutt i de mest værharde koloniene.

19.-23.6: Sommerens første uvær traff oss 19.6 med stiv sørlig kuling og regn hele dagen. Høy flo og tung sjø. Det fortsatte med en god del regn også de påfølgende dagene, med nedbør hver dag 20.-23.6.

Frykten for uværets negative virkning på ternene slo til. På det vegetasjonsløse Søraskjeret på Bygnes ble det 21.6 funnet 4 døde unger, og 2 forlatte reir med egg. Bare 4 av de i alt 11 reirene fra tellingen 8.6 var ok. Regn og 8 grader på formiddagen 22.6. For været sin del kunne fuglene like godt ha hekket ved juletider som rundt St Hans. Utover dagen 22.6 øket det på til sørlig kuling og store nedbørsmengder. Det er nå god grunn til bekymring for de mest værutsatte ternekoloniene. Uværet fortsatte 23.6 med stiv til sterk NV kuling og perioder med kraftig nedbør, 9 grader.

Tung sjø og kraftig vind fikk akkurat de konsekvensene vi fryktet: Samtlige ternereir i Torvastad-skjærgården ble enten tatt av havet eller forlatt (Ø. Sletten, 26.6). I makrellternekolonien i Vedavågen 26.6 ble det funnet 9 døde, nyklekte eller små dununger. Ingen var ferske, de stinket råttent. Dødeligheten må settes i sammenheng med det urolige, våte og kjølige været 19.-23.6.

Ved inngangen til juli vender sommerværet tilbake med tørt vær og maks temperatur 3.-5.7 på nær 30 grader. Det er nå stor aktivitet i det som er igjen av ternekoloniene og ingen ny og unormal dødelighet er påvist etter 26.6. Under ringmerking på Indreholmane, 6.7 ble det funnet 8 døde små dununger av rødnebbterne. 5 av disse hadde ring som viser at de var merka 28.6. Alle ungene hadde vært døde lenge (råtne eller inntørka) og må ha omkommet kort etter merking. Ungene kan neppe ha dødd som følge av ugunstige værforhold, men kanskje som en indirekte følge av uværet dagene før merking, da foreldrene kan ha slitt med å skaffe seg selv mat og dermed ikke har hatt overskudd til videre hekking og ungepass.

Værskifte til sørøst laber bris og regn 7.7, ble etterfulgt av nye dager med rolig og varmt vær. Det ble ikke funnet døde terneunger i Husøy-kolonien 9.7, men mange store og noen flygedyktige unger. Forholdsvis varmt, men en del regn 10.-14.7. Store nedbørmengder 15.7, særlig frisk bris, 15 grader. Temperaturen faller ytterligere de nærmeste dagene, og det fortsetter med vestavvær og regnbyger. Ny varmebølge setter inn rundt 23.7 med nær tropenetter og høyeste maks dagtemperatur på 29,9 grader 29.7 (flyplassen, Helganes).

4,2 Næringsforholdene

Fiskere meldte om gode fangster av sei og lyr rundt Karmøy utover ettervinteren, noe som tydet på godt med åte i sjøen. Bevis på dette kom umiddelbart med de første makrellternenes ankomst. De fanget med

Sjøaure svømmer i stim med småfisk ved ternekolonien på Bygnes 3.7. Terner og silender hadde gode tider i samme matfatet. Måkene var derimot fraværende.

letthet fin småfisk helt inne ved land og ved flere av de tradisjonelle hekkeplassene 1.5. Observasjoner av vellykket åtefangst ble sett bl.a. ved Stavasanden og Salvøy. I fjor dro de tidligst ankomne ternene bort fra koloniene i lange perioder for å søke føde, dette skjedde ikke i år, noe som støtter tanken om gode matforhold nær koloniene under ternenes ankomst. 4.5 ble åtefiske observert like ved hekkeplassene både på Bygnes og Kvalavåg.

God næringsssituasjon i sjøen våren 2008 ble bekreftet av havforskningsinstituttet som meldte om rekordstore mengder sildelarver. Ternene som var kommet fram til 10.5 fant mat rundt koloniene, det meste svært små fisk, nesten gjennomsiktig rødbrun åte (trolig av sei eller lyr). 12.5 "fisket" ca 50 makrellterner insekter i Heiavatnet sammen med hettemåker. Under en stans i nordavinden tidlig på dagen 18.5, var ca 50 rødnebbterner og 10 makrellterner tilbake i koloniene på Bygnes hvor de fisket fin åte, kurtiserte og markerte reirplasser.

Fra Havforskningsinstituttet meldes det medio mai om ”urovekkende lite tobis i den norske delen av Nordsjøen”. De anbefaler øyeblikkelig stopp i fisket i norsk økonomisk sone. Fiskere ved Torvastad observerer i begynnelsen av juni terner som fanget krepsdyr (krill?).

Terneungene på Sund-holmen i Vedavågen ble matet med ulike typer småfisk 21.6 (observert fra land). 23.6 ble det observert jevn mating i Bygneskolonien. Til tross for NV-kuling trosset rødnebbterne mot vinden og krysset Karmøy over til vestsida for å hente mat. De returnerte jevnt og trutt med småfisk. Makrellterne derimot fisket i Karmsundet, mange trolig i de lune områdene Kopervik-Eidsbotn. De danske navnene for makrellterne og rødnebbterne, fjordterne og havterne, passer godt til dette næringstrekket som var markert forskjellig for de to artene. Mange typer småfisk ble brakt til ungene på Indreholmane 1.7.

Bildet til venstre: Det koker med småsei (mort) i Nordalsboten, Østrem. 9.7. Til høyre: Makrellterne med bytte til flygedyktig unge inne på industriområdet til Karmøy Winch like ved kolonien på Indreholmane, Bygnes 24.7.

Å danne seg et bilde av næringsforholdene for sjøfuglene denne sesongen har vært vanskelig, med motstridende signaler. I perioder synes det for ternenes del å ha vært problemer med fødetilgangen, til andre tider overskudd. For sjøfuglene for øvrig er bildet like komplekst. Det var f eks svært få årsunger av toppskarv å se på sjøen eller på svabergene rundt Ferkingstadøyane 5.7, til sammen ca 10 individer. På Svortinga klarte vi kun å finne 21 gråmåkeunger og 5 svartbakunger for ringmerking. Kun ett par med sildemåke (reir med 2 dununger). Disse resultatene samstemmer med det vi har sett fra småkolonier eller enkelthekkinger hos svartbak rundt om. Der det i fjor var 2-3 unger per par, var det i år 1-2 eller ingen.

At en ikke-fiskespisende art som tjelden også har hatt en dårligere sesong enn i fjor er vanskeligere å forklare. Det har knapt nok vært 3-kulls familier å se. De fleste parene har kun fått en unge på vingene, mange har mislykkes helt. Trolig har tjelden hatt samme problemet som ternene: sultne stormåker.

På den positive sida, ble det i juli meldt fra hobbyfiskere om mye makrell, torsk og lyr i sjøen. Det tydet på god åtetilgang, noe som er avgjørende for sjøfuglenes evne til suksessfull reproduksjon. I ternekoloniene eller blant krykkjene ble det bare ved én anledning observert mating med tangstikling eller andre nesten næringsløse fiskeslag. Dette fenomenet var vanligere mot sesongslutt i 2007 – men da ble det også funnet mange døde, store terneunger i koloniene, noe som ikke forekom i år.

6.7 ble det sett intensiv mating med fin åte som ternene på Bygnes hentet et sted ute i Karmsundet. Samme fiskeslag (lyr/sei) ble brakt inn til kolonien på Sund. Ternene her kom inn Vedavågen med fisken. På Ferkingstadøyane (5.7) hadde lundene nebbene fulle med fisk - tilsynelatende tobis - som de brakte i land til ungene. På Hydro-området vokser det opp et stort antall unger av både gråmåke og sildemåke.

I første delen av juli er det matet nesten bare med yngel av sei i samtlige ternekolonier som har blitt sjekket. Både makrellternene og rødnebbternene har levert slik fisk til ungene. En silandfamilie (to voksne og 8 unger) som holdt til ved ternekolonien på Indreholmane 16.7, fråtset i samme type småfisk som ternene matet ungene med.

Makrellternene kommer iblant med små stinter eller bergnebb til de største ungene. Slik fisk er ikke sett tatt av rødnebbterner. En flygedyktig makrellterneunge ved Indreholmane på Bygnes ble servert ei feit stinte 20.7. Fisken ble for stor for ungen som kastet maten fra seg og hakket mot og jaget bort forelderfuglen i stedet – liksom irritert over å få servert noe uspiselig. Den voksne terna åt heller ikke fisken. Stinta ble liggende igjen på kaikanten.

23.7 ble det for første gang sett mating med tangstikling – rødnebbterneungen som ble tilbudt denne nesten næringsløse fisken, kastet den fra seg. Ellers ble ungfuglene matet med vanlig småfisk (mort?). Hvorfor ikke måkene kastet seg inn i kampen om de store stimene med fisk som både terner og silender boltret seg i på denne tida, er ikke til å forstå. I blant kokte det med fisk i overflaten – bare få hundre meter fra måkekolonien på Hydro. Men måkene viste null interesse for denne næringskilden. Mye av fisken svømte på svært grunt vann og burde vært enkel å fange for måkene også. En kan lure på om måkene har ”glemt” sine forfedres fiskeknep og gått over til matjakt i byer og på søppelfyllinger i stedet. Kanskje det er derfor det går bedre med Hydro-måkene enn med de som hekker til havs f eks på Ferkingstadøyane og Urter.

Et 20-talls årsunger og voksne terner ved Bygnes-kolonien matet med sei, men også med noe svært smått som de plukket fra overflaten. Rødnebbterneforeldre matet ungene sine med dette, og noen unger plukket det selv. Nærbilder av matingene 24.7 viste at det var flygemauro! Mauren hadde svermetid inne på land og mengder havarerte over åpen sjø.

Ringmerking og opptelling på Ferkingstadøyane og Urter i slutten av juli, indikerte at flere av sjøfuglene må ha opplevd matmangel denne sommeren. Uvanlig få havhester har klart å få fram unger (19 merka på Urter og 59 på Ferkingstadøyane 24.7 (TOV). Teisten har også slitt, og det ble bare merka 5 unger i hvert av reservatene og få fugler ble sett med mat. For toppskarvene så det bedre ut. Det var ennå unger i noen titalls reir på Urter 24.7, og ca 30 av 100 skraver på sjøen på østsida av Sjefsurter var årsunger. De store måkene hadde alle mange unger på vingene, men vi fikk inntrykk av at det var langt færre årsunger enn hva det pleier å være her på denne tida. Alle krykkjereirene var tomme og arten ble ikke sett.

I august ble det rapportert om rekordstore fangster av brisling i fjordene. Ringfunn og observasjoner tyder på at alkefugler som hekker i Karmøy kan benytte de nærmeste fjordene til næringssøk.

4,3 Predatorer

Nedenfor følger en gjennomgang av dyr og fugler som i løpet av hekkesesongen har blitt observert som (mulige) predatorer i eller nær sjøfuglkolonier og fuglerike våtmarksområder. Havørn ble sett som predator f eks i måkekolonien på Hydro i 2007, men ørna ble ikke observert i noen sjøfuglkolonier i år. Et tilfelle av faunakriminalitet er tatt med.

4,3,1 Mink

Det ble ikke med sikkerhet konstatert mink i en eneste sjøfuglkoloni i Karmøy i 2008. Dette er i første gang i prosjektperioden! Over 600 mink er tatt av dage siden 2005, av disse ca 150 i år. At sjøfuglene tilsynelatende har fått fred i år, må tilskrives den solide jaktinnsatsen. Til tross innsatsen i treårsperioden 2005-07, var det altså ennå mange dyr igjen i skjærgården i 2008. (Mer om minkjakta i kapittel 5).

Et piggsvin nær hettemåkekolonien i Tjøsvollsvatnet 30.4 ble fraktet ut av reservatet.

4,3,2 Mår

- 11,5 Fersk avføring funnet på stien som skiller Melstokke- og Oskereidsvatnet.
- 16,5 Skittspor og fire plyndra reir (bokfink og stær) funnet langs ei løype på Blikshavn fra dalen i vest til bebyggelsen. Tre av fire frittstående høns ble tatt av mår i løpet av de siste nettene samme sted (A.T. Thorsen).
- 20,5 2 av 3 meisekasser med reir var ødelagt av mår i Asaldalen (ett reir var revet delvis ut, et annet var forlatt). I begge tilfellene ble det sett hår etter måren i kasseåpningene. Også i slutten av mars ble det funnet spor etter mår på samme sted.
- 25,5 Av 5 meisekasser i plantefeltene langs øvre bomveien ved Sandvatnet-Holmavatnet var det reir i to. Begge var nylig predatert av mår. I den ene kassen hvor det hadde hekket granmeis var den rugende fuglen drept inne i kassen, med rester etter fuglen i reirmaterialet som delvis var dratt ut gjennom hullet i kassen. Svartmeisen i den andre kassen hadde forlatt reiret med egg og nyklekte unger som lå døde. Her hadde måren gnagd hullet i kassen til dobbel størrelse, fersk skitt vitnet om hvem som hadde vært på ferde. Egg og unger var likevel ikke tatt, men som erfaringene tilsier, stikker fuglene vanligvis av fra reir etter mårbesøk – uansett om det finnes egg eller unger igjen etterpå.
- 18,6 Fersk skitt på sti sør for Melstokkevattn.
- 26,7 Fersk skitt på stein ved Litlavatnet, Bygnes.

4,3,3 Rødrev

- 23,7 Det ble ikke gjort observasjoner av rev under feltarbeidet i 2008. Skitt ble sett i området Hillesland-Humravatnet og rev sett i området Sandhåland-Mjåvatn i vår. Bestanden er nok lav i forhold til toppårene på 1980-tallet. Nedgangen som trolig skyldes jakt, ikke minst hijakt, er bra for bakkehekkende fugler. I følge hjortejegere er det skutt flere rever på Sør-Karmøy i 2008. De mener revebestanden er på vei opp igjen (F. Langåker m.fl. 27.11.08).

4,3,4 Piggsvin

30,4 Et individ ble funnet i myra på vei over til hettemåkehalvøya i Tjøsvollsvatnet. Fordi piggsvinet er en eggrover av rang, ble dyret fanget inn og sluppet utenfor reservatet på et sted uten bakkehekkende fugler.

4,3,5 Rotte

12,5 Bitemerker etter oppspist stokkandegg på Kavholmane 12.5, viste seg å være rotte og ikke mink.

4,3,6 Katter og hunder

11,6 Tre hunder ble sluppet ut av bil og sprang vilt omkring i det rike fugleområdet NV for Hydrohallene. Særlig plaget ble et storspovepar med unger. Det er uklart om hundene gjorde noen skade. Også på industriområdet på Bygnes er det i løpet av våren registrert at mange turgåere lar hundene springe løst omkring til stor plage for bl.a. hekkende vipper og sandlo.

15,6 ”Villkatter” - mor med ungekull funnet i Tømmervik. På Blikshavn har noen startet et pensjonat for eierløse katter – og disse er ikke bare innendørs (www.pusebo.no).

4,3,7 Gråmåke

Erfaringer fra tidligere år har vist at det blant måkene er gråmåken som er den mest plagsomme for ternene, ikke den større svartbaken som en skulle tro. Det er imidlertid bare enkeltindivider som spesialiserer seg på røverier i ternekolonier. Svartbaken er raskt på pletten dersom det blir uro i kolonien, f eks ved menneskelig forstyrrelse. Terneunger som ved forstyrrelse av folk i kolonier legger på svøm for å komme unna, blir lette byttedyr for svartbaken. Men ellers ser det ut til at den er mer forsiktig enn gråmåken overfor ternene. Svartbaken kan i blant leve i forbløffende god sameksistens med terner – vel å merke dersom det ikke blir for mange svartbaker i eller nær ternekoloniene. Sildemåken som er jevnstor med gråmåken, er ikke sett på plyndringsferd i ternekoloniene så lenge prosjektet har pågått.

Noen gråmåker spesialiserer seg på å røve egg og unger i ternekolonier. De kan sitte på en utsiktspost i lange tider og vente på et gyllent øyeblikk eller plutselig gå over fra ”fredelig passering” til angrep. Bygnes, 16.7.2008.

23,6 En gråmåke ble tett på fersken da den plukket en terneunge fra kolonien på Kvalavåg 23.6. Dette forklarer hvorfor rugende terner etter hvert har forsvunnet fra holmen. Det forklarer også hvorfor det for en ukens tid siden ble funnet flere reir med knuste/oppspiste egg i kolonien. Enda en nærgående gråmåke ble sett, og det er trolig disse to som i løpet av de siste ti dagene nesten har utslettet hele kolonien. Bare 4 terner ruget fortsatt 26.6, ingen unger.

- 26,6 En gråmåke laget et svært spektakkel på Flatskjer, Salvøy natt til 24. og 25.6. Sent på kvelden landet den i den store ternekolonien og forsynte seg grådig av egg og dununger (O. Karstensen, 26.6). Ved opptelling 26.6 viste det seg at det bare var 7 reir med egg igjen i kolonien. 3 makrellterneunger ble funnet i live og merka.
- 29,6 At ternene på Hydro-skjæret bare noen hundre meter fra Haugalandets største gråmåkekoloni, tilsynelatende har fått være i fred til nå er ikke lett å forklare med tanke på eksempler bl.a. fra Salvøy og Kvalavåg. At ternene i det hele tatt går til hekking på kloss hold av nordfylkets største måkekoloni, er også underlig.
- 1,7 Et angrep fra gråmåke mot ternekolonien på Indreholmane mislyktes pga at måken ble skremt av observatøren. Denne gråmåken benyttet ikke vent-på-gyllen-anledningstaktikk. Den kom flygende ganske høyt, som om den bare skulle passere, dermed reagerte ikke ternene med angrep og forfølgelse. Men plutselig stupte måken ned mot kolonien. Bare noen få meter fra målet, som var en liten terneunge, ble måken skremt og dro bare uanfektet videre i samme retning som den hadde før angrepet.
- 26,7 To voksne makrellterner og en unge på flygetur over Vorråvågen: Plutselig stuper en gråmåke ned mot ungfuglen og tar opp forfølgelse. Etter flere hundre meter med vill jakt, ender det med at måken må gi tapt for terneungens akrobatiske øvelser i luften. At enkelte gråmåker fortsetter å ta terneunger etter at de er blitt flygedyktigere er kjent også fra tidligere tilfeller i prosjektperioden. Gråmåker kan opptre som rene rovfugler.
- 4,3,8 Svartbak**
- 19,7 Det passerer jevnlig både gråmåke og svartbak over ternekolonien på Bygnes, innerst i Vorråvågen. Det store flertallet av disse måkene gjør ikke noe forsøk på å skaffe seg terne på menyen. Ternene reagerer med angrep bare på de som kommer nærmere enn hva som er normalt, og måker som "glemmer seg ut" og krysser "privatsonen" til kolonien blir fort og kontant jaget bort. En sjelden gang gir imidlertid en gråmåke eller svartbak blaffen i terneforsvaret. I dag ble et tilfelle notert da en svartbak i stor høyde siktet seg inn på en stor terneunge som trykte i gresset på en av holmene, lett synlig fra luften. Svartbaken la inn vingene og stupte mot målet. Ternene reagerte for seint og ville ikke ha klart å hindre at ungen ble tatt. Observatøren skremte svartbaken bare noen meter fra byttet slik at terneungen slapp unna måkegapet. De store måkene synes altså uten særlig besvær å kunne stjele unger i en ternekoloni, så det er egentlig merkelig at de ikke gjør det oftere.
- 29,7 To svartbaker åt på havhestunge som fløt på sjøen like ved hekkeplass på Ferkingstadøyane. Like ved (på Båsen) var en havhestunge ribbet – bare dun tilbake. Kan være samme ungen som svartbakene åt på.
- 4,3,9 Hubro**
- 30,4 En hubro ble skremt opp fra en "holme" i sumpen nordøst i Tjøsvollsvatnet, bare ca 100 m fra hettemåkekolonien. Dette var midt på lyse dagen. Ugla gjemte seg i de høye granene nord for sumpen etter å ha blitt jaget av måker og kråker. 12,5 To ikke-ferske måkeribb på Kavholmane, trolig fra i vinter. Ribbet på hubrovis.
- 15,5 Ferskt måkeribb og andre spor etter hubro på gammel hekkeplass, Ferkingstad øst.
- 27,5 Nylig ribba siland i ternekolonien på Austdjupholmen, trolig tatt av hubro.

- 16,7 Dersom alle kjente opplysninger om hekkinger av hubro kom på bordet da vi drøftet artens status med naturforvalteren i Karmøy, ble det i 2008 bare konstatert 4 hekkinger (1 Sør-Karmøy, 1 Nord-Karmøy og 2 på "fastlandet"). Minst to av de fire parene fikk unger på vingene. Karakteristisk for hubroen de siste årene har vært svært lav ungeproduksjon. Felles for de som har lykket med hekkingen har vært god næringstilgang (nærhet til bossplass eller måkekoloni) og lite/ingen ferdsel.

4,3,10 Hønehauk

- 24,5 En sirklet i stor høyde over ternekolonien på Bygnes og skremte fuglene.
 3,7 En hønehauk ble jaget av fiskemåker og varslet av terner over Litlavatnet, Bygnes.
 16,7 Hønehauk skremt opp fra blodfersk vipe som den så vidt hadde fortært i Trivardeli, Falnes. En annen passerte nær ternekolonien i Vorråvågen på vei vest i ettermiddag. Med 4-6 årvisse revirer på øydelen av Karmøy, er det ingen tvil at arten er en viktig årsak til bestandstap hos bl.a. vadere, ender og orrfugl i Karmøys heier og jordbrukslandskap.
 19,7 En hønehauk passerte like nord for ternekolonien på Indreholmane, men hadde ingen planer om angrep, slo ned på et bytte i skogområde vest for kolonien. Ternene reagerte langt mindre aggressivt overfor hauken enn vandrefalken, selv om fuglene i farten minner om hverandre både i størrelse og profil.

4,3,11 Vandrefalk

- 24,5 En falk stupte mot ternene på Guleskjerå i formiddag og jaget alle de ca 200 ternene til himmels. Ingen ble tatt, men alle ternene trakk kjapt bort fra området og vendte ikke tilbake igjen denne dagen. Vandrefalken kom østfra og dro i stor høyde vestover.
 23,6 Hyttenabo til ternekolonien på Høvring (R. Arnesen) kunne berette at vandrefalk hadde vært sett i kolonien to ganger i det siste. Også i fjor hadde falken vært på ferde og hentet unger. En unge som den mistet over hytteområdet, var blitt plukket opp og satt tilbake i kolonien tilsynelatende uskadd. Ut fra flukttretning antas falken å hekke enten sør på Høvring eller på nordspissen av Vestre-Bokn.

- 26,6 Luftangrep mot Bygnes-kolonien på Indreholmane. En forfulgt terne stupte i sjøen og berget livet. Etter dette skremte observatøren vandrefalken slik at den dro over mot Hydro-området og voldte masse røre der. To gråmåker som satt og vokter ternekolonien fra lyktestolper, enste ikke falken selv om den bare var noen titalls meter fra dem når ternene ble jaget.
- 6,7 Vandrefalken plaget ternene lenge, flere angrep mot Indreholmane og Hydro-kolonien, men uten tilsynelatende å lykkes. Men det var lang tids virvar i koloniene og det gikk lang tid uten at ungene fikk mat. Falken forsvant som vanlig mot NØ til sist.
- 10,7 Falken oppholdt seg i nærheten av Indeholmane-kolonien mesteparten av dagen: ternene var mer på vingene enn tilstede i kolonien.
- 12,7 Vandrefalk forsøkte å ta terneunger på Indreholmane kvelden 11.7 og morgenen 12.7, men ble skremt vekk av observatøren. Hvor ofte vandrefalken egentlig er her og hvor ofte den lykkes med å ta unger eller voksne terner, er ikke godt å si. Men den har ikke tidligere år vært en så hyppig gjest i området. De første terneungene fløy rundt i koloniområdet i kveld 12.7 og syntes nå å ha fått fred for falken noen timer.
- 16,7 Vandrefalken (bildet over) blir nå observert daglig i Vorråvågen-Hydro-området, og en må anta at den forsyner seg godt av både terneunger og små måkeunger.
- 30,7 Er fortsatt til stede i Bygnes-området.
- 23,8 Fortsatt tilstede på Bygnes.

4,3,12 Kråkefugler

Utrolig nok ble ingen av kråkefuglene sett som predatorer i sjøfuglkoloniene denne sesongen. Men både kråke og ravn har som vanlig hekket i de ytre reservatene, kråka også på andre holmer som f eks Kavholmen og Svortingene. Det er sannsynlig at en del oppspiste egg av toppskarv og havhest på Ferkingstadøyane og Urter skyldes ravn.

4,4 Faunakriminalitet og forstyrrelser

Flere

Faunakriminalitet. Fem par krykker med 3 unger ble spylt på sjøen i Skudeneshavn få dager etter at dette bildet ble tatt 1.7. Totalt vokste det bare opp 12-15 krykkeunger i Karmøy i 2008.

En

krykkjereir med unger ble revet ned og spylt på sjøen i havnebassenget i Skudeneshavn under båtfestivalen i juli. Det er ikke første gangen slikt skjer akkurat her, nær museet i Mælandsgården. Saken ble anmeldt, men ble ikke tatt videre av politiet. Angivelig skulle reirene ha blitt ødelagt under forsøk på å ta en mink som klatret opp sjøhusveggen for å ta krykkjene. Naturforvalteren i kommunen ble ikke informert av politiet om saken og gjorde følgelig heller ikke noe for å bringe fakta fram i lyset. Krykkja har kun 30-40 hekkepar i Karmøy. I 2008 kom det maks 15 unger på vingene. Arten er rødlistet.

nyetablert krykkjekoloni på en sjøhusvegg i Beiningen, Falnes, ble også ødelagt ved at reirene ble fjernet.

Et grovt tilfelle av forstyrrelse av sjøfuglene denne sesongen ble oppdaget på Urter 29.7. Her hadde noen nylig hatt fyr på et stort bål av rekved og tydeligvis tilbrakt en god stund på en av holmene med mest havhest og teist (Høgeholmen). I ettertid gikk ryktene om at tyske turister hadde vært medvirkede. Skiltene i reservatene har kun norsk tekst.

5 Minkjakta

Pr 30.11 var det innlevert 131 mink for premieutbetaling på rådhuset i Kopervik. Tallet er gledelig, men samtidig skremmende høyt. Dyrene er tatt av rundt 15 ivrige jegere i løpet av 2008. Selv om premien er den samme uansett hvem som leverer inn mink og uansett hvor i Karmøy den kommer fra, er det noen få jegere med topprente hunder som virkelig gjør en forskjell for hekkefuglene i skjærgården.

Parson terrier på minkjakt på Kavholmane.

Det er målrettet, arbeidskrevende og utholdende minkjakt i og rundt de mest attraktive sjøfuglkoloniene, som gir de beste resultatene. Enkelte dyr har i år blitt jaget over 1 km før de har blitt tatt. Ofte gjemmer minken seg under store steiner og det kreves diverse redskaper og kløkt for å få den fram fra skjulestedet, slik at den til sist farer ut og kommer på skuddhold eller blir tatt av hund. Hunden som fylkesmannen i Rogaland dekket kjøpet av i 2007, en parson terrier (bildet), har blitt ekspert på mink og har til nå ca 25 dyr på samvittigheten. Den er oppfostret og trent av Kjell-Sigve Kvalavåg.

Minkakta har foregått året rundt siden 2005, men det er likevel fortsatt mink selv i de områdene jakttrykket har vært størst. Men bestanden er kraftig redusert her, bl.a. på strekningen Åkrehamn - Kvalavåg og utenfor Torvastad og i Karmsundet. Minken har fortsatt overtaket bl.a. rundt Skudeneshavn, Fosen og Feøy. Disse fine kystområdene har knapt nok produsert sjøfuglunger i år.

Selv om det i prosjektida 2005-07 ble tatt minst 464 mink (se årsrapport 2007, s 49-50), var det ikke vanskelig å finne rovdiret i Karmøys skjærgård også i 2008. Enkelte småområder synes gledelig nok å ha vært minkfrie i sommer, mens i andre områder – selv etter hardt jakttrykk- som f eks ved Kvalavåg og Bygnes, er pelsdyret fremdeles til stede. Årets innsats har vært svært positiv, med mange jegere og trente hunder i aktivitet fra midtvinters og gjennom hele hekkesesongen. Ved utgangen av november var 131 dyr innlevert for premiering. Til sammenligning ble det i hele fjor levert inn 114 mink. Ca 50 av disse var imidlertid tatt i 2006. Av erfaring vet vi at noen jegere venter til årsslutt før de tømmer fryseboksen for mink, slik at tallene for 2008 kanskje vil nå opp i ca 150 dyr.

Fra årsskiftet og fram til utgangen av april ble det jaktet mink med feller og hund/våpen i sjøområdene Torvastad-Feøy-Røvær, Kvalavåg-Åkrehamn og ved Skudeneshavn. Siden ble det også jaktet i Karmsundet og på Strekningen Fosen-Høvring. Tidkrevende innsats førte til at mange mink ble tatt langs vestsida av Karmøy av Øystein Sletten (62, inkl 3 kull), Kjell-Sigve Kvalavåg (23, inkl 3 kull), Per Kjartan Sevland og Gaute Vilhelmsen (18). I området Førdesfjorden-Høvring og Karmsundet jaktet Thorleif Thorsen (20, inkl 12 årsunger), Espen og Dag Lanton (18, inkl 2 kull) og Kenneth Mardal. Alle benytter hunder av ulike terrier-raser (parson-, tysk-, border- og fox terrier).

Medio april ble det lett etter mink ved ternekoloniene i Bygnes-Vorråvågen, men ingen dyr ble funnet her. Et oppløftende positivt resultat som tydet på at det ikke hadde vandret inn nye individer etter at den forhåpentligvis siste minken i området ble skutt i begynnelsen av juni

2007 av Villy Solvang. I juli ble det likevel funnet et kull på Indre Lyngholmen i Vorråvågen og en voksen mink ble sett ved Planteholmen, Østremneset.

På Vikeholmene ved Skudeneshavn ble det 26.4 funnet mink på to lokaliteter, men ingen lot seg knekke til tross for mange timers innsats med to hunder og børser. Typisk nok var begge holmene tomme for hekkefugler. En mink ble rapportert sett på Salvøy i slutten av april, like i nærheten av Flataskjer, hvor ternene pleier å hekke.

12.5 ble et stokkandegg funnet oppspist og med bitemerker på Kavholmane. De to hundene vi hadde med markerte imidlertid ikke mink, og det ble ikke sett ganger eller andre spor.

En stor hannmink ble observert 15.6 ved innløpet til Kvalavåg, sør for Brandøy (KSK). Videre i juni ble ei tise og kull på fem unger tatt på Sæbø-øya, like ved en av ternekoloniene. Et kull på 4 unger ble tatt sør på Høvring (T. Thorsen). Før og under hekketida ble det i området Torvastad-Feøy tatt hele 62 mink, inkludert tre ungekull og tisper (Ø. Sletten).

Et tips om mink ved bryggene innerst i Vorråvågen 4.7 førte til at et ungekull på 3 ble tatt på Indre Lyngholmen, bare noen få hundre meter fra ternekolonien på Indreholmane. Terrieren som vi fikk finansiert av fylkesmannen, viste seg som en svært kompetent minkjeger. Dessverre unnslopp tisa, som fortsatt være en trussel mot sjøfuglene i vågen. Eksempelet bekrefter tidligere erfaringer at mink kan leve tett innpå sjøfuglkolonier helt anonymt og uten å gjøre skade inntil årsungene blir store nok til å dra på oppdagelsesferder på egenhånd. Vi vet ikke om ei tise som mister ungene sine, vil søke bort fra reviret og bli sjøfuglpredator, når den ikke lenger har unger å passe på.

En gammel hannmink ble skutt på Blikshavnholmen 11.6. Forekomst av mink i dette området kan være forklaringen på at det f eks ikke har vokst opp tjeldunger her i år heller. Samme dag ble det brukt hunder for å leite opp mink i Stiklevatnet i bukta med utløp mot Revsånå. Det var etter tips fra en fisker som hadde sett mink her i mai i fjor, at søk ble foretatt. Ingen dyr ble funnet. Medio august ble en mink sett i vannkanten mellom Sandvatnet og Ytre Holmavatnet (T. Engvall, 23.8.08). Omtrent samtidig ble det meldt at en mink ble påkjørt av en motorsykkel på Gamle Veaveien (R. Kvinnesland).

13.7 ble det igjen søkt etter mink på holmene rundt Bygnes. Hundene markerte at mink hadde vært innom flere holmer i sør. Det ble funnet ferske ekskrementer av mink på toppen av Kattholmen, like ved Guleskjerå. Kanskje mink kan forklare at ternene som var i gang med å etablere koloni her i begynnelsen av juni, gav opp og slo seg ned andre steder. En mink ble sporet opp og tatt av dage på Lindøy 11.7 og en annen på Snik to dager seinere. Minken som ble sporet i Bygnesvågen (sør) 13.7 ble sett på holme nærmest Planteholmen 18.7.

Hele 5 mink ble tatt med hjelp av hund like nord for ternekolonien ved Salvøy 18.7 (KSK). En skulle ikke tro det var mulig å oppspore så mange mink her etter all den jakta som har vært foretatt i dette området gjennom prosjektperioden. Kull på tre unger ble tatt på Såøy ved Mannes 23.7 (KSK).

6 Ternekoloniene

6,1 Kolonidagbok

6,1,1 Urter

- 31,5 Ca 150 rødnebbterner fordelt på de to holmene hvor det vokste opp unger i 2006-07. Hele 7 ungfugler satt i fjæra sammen med mange adulte på den nordligste holmen. Det var både ettåringer og toåringer blant de som ikke hadde voksendrakt. De to delkoloniene var i etableringsfasen og ternene hadde ennå ikke gått til hekking.
- 15,6 De fleste ternene var borte. Bare et fåtall av de som var tilstede hadde gått til hekking, alle på den nordligste holmen. Her ble det funnet 12 reir med til sammen 19 egg, noe som gir et så lavt snitt som 1,6 egg/reir. Antall hekkepar på Urter denne sesongen er dermed kraftig ned fra i fjor, selv om det så lovende ut ved første besøk. Antall hekkepar: 12-15. Alle rødnebbterner.
- 24,7 Ingen terner å se, ingen tegn til at det hadde vokst opp unger.

6,1,2 Torvastad

- 8,6 Hekkebestanden omfatter i år tre delkolonier utenfor kyststrekningen Dale-Sæbø-Vikingstad: Pannekakå (2 reir), Sæbø (79 reir) og Flataskjer (51 reir). Det er sannsynlig at den store økningen av terner i området i forhold til i fjor, skyldes at rødnebbterner bl.a. fra Urter har flyttet hit.

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	30	65	36	1	132
Antall egg	30	130	108	4	272

Tabellen viser fordelingen av egg/reir i de tre delkoloniene i Torvastad-skjærgården 8.6.2008. Totalt 132 reir med til sammen 272 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,06.

Kolonien på Pannekakå ved Dale var eneste kolonien som ble funnet i Torvastad-skjærgården i fjor. Det skal ha kommet noen få unger på vingene, men kolonien ble forstyrret av bl.a. vandrefalk, men det var trolig mink som gjorde at kolonien opphørte brått før den egentlig skulle. Det var derfor å vente at kolonien ville være redusert i år.

De øvrige delkoloniene i området er nye av året og har ikke vært der i løpet av prosjektperioden. Ternene er trolig "rømlinger" fra andre Karmøy-kolonier som ble predatert i fjor (f eks Urter, Gjegningen-Longaskjer og Syre-Skudeneshavn).

Opptellingene viste at kolonien ved Sæbø var fordelt på tre tettliggende skjær. Det nordligste hadde 25 reir (kullstørrelse 1,88), det midtre skjæret 13 reir (kullstørrelse 2,46) og det sørligste skjæret 41 reir (kullstørrelse 1,98); til sammen 79 reir/160 egg, snitt 2,02. Selv om ternene neppe var ferdig med eggleggingen, tyder kullstørrelsen på at rødnebbterna dominerte kolonien. Makrellterna var likevel i flertall (enerådende?) på det midtre skjæret. Flataskjerkolonien hadde 51 reir (kullstørrelse 2,15). Totalt i Torvastad-skjærgården: 25-30 par makrellterne og 110-120 par rødnebbterne.

- 26.6 Alle koloniene har opphørt og ternene er borte. Høyvann og tung sjø for noen dager oversvømte reir nærmest sjøkanten, men også terner som berget seg fra bølgene gav opp hekkingen under uværet.

6,1,3 Kvalavåg

- 27,4 To makrellterner sett ved kolonien, årets første observasjon av arten i Karmøy og en av de aller første i landet.
- 4,5 Sju terner med tilhold på hekkeplassen. Et par kurtiserte og så ut til å pare seg på holmen. Uansett om dette var spill eller alvor, var det tidlig for slik adferd.
- 10,5 Ankomst av mange rødnebbterner, ca 50 terner totalt i kolonien nå (KSK).
- 12,5 Kun det ene makrellterneparet er tilstede hele dagene. Ingen rødnebbterner til stede i kolonien midt på dagen i dag.
- 24,5 Kolonien etablert. Ca 50 terner tilstede og noen (makrellterner) ser ut til å ha begynt å ruge. Flertallet er makrellterner.
- 29,5 Ruging så vidt i gang hos de første rødnebbternene (2 lå på). Kolonien talte i dag 35-40 terner hvorav drøyt halvparten var rødnebbterner. Maks ca 50 terner tilstede i kolonien om morgenen siste uka.
- 8,6 Reiropptelling i kolonien:

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	7	13	9	0	29
Antall egg	7	26	27	0	60

Tabellen viser fordelingen av egg/reir i Kvalavågkolonien 8.6.2008. Totalt 29 reir med til sammen 60 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,06.

- 14,6 Nye kull av både makrellterne og rødnebbterne var lagt siden tellingen 8.6. Et makrellternerreir inneholdt nå 4 egg. 5-6 reir var predatert, tommer reirgrop. To av gropene inneholdt rester etter knuste/spiste egg. De var ingen unger i kolonien noe en skulle forvente etter tidlig start for egglegging hos noen makrellternepar. Det syntes å være en liten overvekt av rødnebbterner i kolonien. Estimert antall hekkepar: 12 par makrellterne, 18 par rødnebbterne.
- 23,6 Forklaringen på de tomme reirene og knuste/spiste egg i kolonien 14.6 kom i dag da en gråmåke ble tatt på fersken i kolonien idet den snappet en terneunge.
- 26,6 Bare fire par terner igjen i kolonien. Alle er makrellterner som ruger på egg.
- 1,7 Bare ett makrellternepar igjen på holmen. Ruger.
- 2,7 10-12 rødnebbterner er tilbake på holmen og ser ut til å ville starte på ny med hekking. En av dem ligger i reirgrop, men uten egg.
- 14,7 Det ene paret makrellterne som valgte å bli når alle andre gav opp eller mistet egg og unger til gråmåken medio juni, har nå to store unger på holmen. Det ble ingen ny omgang med egglegging for rødnebbternene.
- 24,7 De to makrellterneungene er på vingene. Et reir av makrellterne med to egg som ble ruget på inntil for noen dager siden, var forlatt.
- 29,7 Paret med de to ungfuglene er fortsatt tilstede.

6,1,4 Sund, Vedavågen

- 1,5 Tre makrellterner ved hekkeplassen som ble oppdaget i vågen i fjor.
- 4,5 Fem makrellterner på holmen.
- 25,5 10-15 makrellterner i kolonien. To så ut til å ruge.
- 29,5 20+ terner på holmen. Samtlige makrellterner. 5 sett rugende fra land.
- 31,5 Opptalt fra båt: Ca 40 terner i kolonien (lettet fra skjæret). Alle makrellterner.

- 8,6 Opptelling på holmen. I to av reirene var det allerede nyklekte unger, noe som betyr start for egglegging så tidlig som rundt 18.-19.5. Det ble ikke sett rødnebbterner i kolonien, totalt 25 reir/par makrellterne.

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	2	2	19	2	25
Antall egg	2	4	57	8	71

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på Sundholmen, Vedavågen 9.6.2008. Totalt 25 reir med til sammen 71 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,8.

- 14,6 16 unger ringmerka på holmen.
- 21,6 Noen av ungene som ble merka 14.6 ble sett på holmen fra land mens de ble matet. Alt så ut til å være ok i kolonien.
- 26,6 22 unger merka i kolonien, og flere av ungene fra merkingen 14.6 ble kontrollert. Det ble funnet i alt 9 døde unger – alle nyklekte eller små dununger. De var flere dager gamle og luktet råttent. De har trolig dødd som følge av de vinterlige værforholdene 19.-23.6. I alt seks reir med egg (5x3egg, 1x2egg). Et linerlereir under tauverk med to døde unger og to store som fløy til lands.
- 2,7 8-10 unger var mer eller mindre flygedyktige. 2 unger fikk ring. Noen ble kontrollert fra tidligere merkinger. 3 reir inneholdt egg som ble ruget på, og 2 små og en stor unge ble funnet døde (ikke ferske). Oppsummert: en av årets mest vellykka hekkeplasser og den desidert tidligste kolonien til å få unger på vingene (sammen med noen få unger på Austdjupholmane).
- 7,7 Mange ungfugler på vingene, de utforsker nærområdet rundt kolonien og tester flygeevnen. Foreldrene er i alarmberedskap og farer stadig til værns for å jage bort passerende stormåker.
- 8,7 Fisk og avfall etter rensing av garn inne i bukta bare et steinkast fra kolonien tiltrakk seg mengder av stormåker som ternene hadde det travelt med å holde unna. Dette er nok en vanlig foreteelse på stedet og et stressmoment for ternene. Ellers ennå noen få par som ruger eller har små unger.
- 20,7 Observasjon fra båt nær holmen: 12-15 store unger på holmen eller lettet fra holmen. Kun to unger var ennå i delvis dundrakt. Mange ungfugler og foreldre har forlatt kolonien og trolig dratt til tryggere og mer næringsrike sjøområder utenfor vågen.
- 26,7 10 adulte og 5 juvenile makrellterner satt i fjæra i kolonien. Ingen små unger på holmen lenger, ingen matingsaktivitet.

En av minst 35 makrellterner som vokste opp og kom på vingene på Sund i Vedavågen i år. 20.7.2008.

Oppsummering: 30-35 hekkepar av makrellterne. 35-50 unger kom på vingene. 40 unger ble ringmerka. Det ble registrert i alt 11 døde dununger og en juv.

6,1,5 Flataskjer, Salvøy

- 1,5 To makrellterner fisket og landet på hekkeplassen på Flataskjer. Til sammen 10-15 individer i området (Sørevågen).
- 11,5 Ingen terner i kolonien i dag (KSK).
- 29,5 Ca 25 terner til stede i kolonien, de fleste rødnebbterner. Minst 3 makrellterner ruget. Ca 35 rødnebbterner satt i fjæra på hvileskjæret.
- 8,6 Reiroptelling i kolonien:

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	12	25	18	0	55
Antall egg	12	50	54	0	116

Tabellen viser fordelingen av egg/reir i Salvøykolonien 8.6.2008. Totalt 55 reir med til sammen 116 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,10.

- 14,6 Kolonien kontrollert fra båt. Alt så ut til å være i orden. Estimert hekkebestand: 20 par makrellterne, 35 par rødnebbterne.
- 26,6 Natt til 24. og 25.6 ble kolonien angrepet av en gråmåke som forsynte seg grovt med egg (O. Karstensen). Kanskje har den holdt på i flere dager før den ble observert, for kolonien var 26.6 redusert til 7 ternereir med egg, og bare 3 unger ble merka (2 makrellterner, 1 rødnebbterne).
- 2,7 Små endringer siden sist. Ingenting tydet på mer predasjon. Alle de tre ungene fra merkingen 26.6 ble kontrollert, og to nye unger fikk ring (en av hver art). Der var 4 reir med egg som ble ruget, 2 døde dununger ble funnet (ikke ferske). 10-15 ternepar totalt igjen med tilhold i kolonien, omtrent halvdel av hver av artene.
- 14,7 3 ungfugler på vingene, 5 store unger satt i kolonien. Minst to dununger i tillegg.
- 20,7 3 flygedyktige rødnebbterneunger med foreldre fortsatt i kolonien. Alle makrellternene, både unger og voksne borte.

Oppsummering: Kolonien bestod på det meste av omkring 55 ternepar; ca 20 par makrellterne og 35 par rødnebbterne. Mellom 3 og 9 unger av hver art kom på vingene. 3 unger av makrellterne og 2 rødnebbterne ble ringmerka. Det ble registrert 2 døde dununger, men et stort antall egg og unger ble tatt av gråmåke. Kolonien ble besøkt med ilandstigning tre ganger.

6,1,6 Gjegningen

- 18,5 Ennå ingen terner observert i reservatet. Ingen heller sett i området i dag. 1 makrellterne satt på stake i havna på Åkra.
- 24,5 Ennå ingen terner å se i området.
- 29,5 Fortsatt tomt for terner, noe som kan tyde på at det ikke blir kolonier i området i år. Dette er forståelig etter flere år med nesten total hekkesvikt.
- 14,6 Reirtelling på Gjegningen. (Ikke ternehekking på nabo-reservatet Longaskjer i år).

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	3	20	4	0	27
Antall egg	3	40	12	0	55

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på Gjegningen 14.6.2008. Totalt funnet 27 reir med til sammen 55 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,03. Alle rødnebbterne.

- Det var mange ikke-hekkende rødnebbterner som lettet fra fjæra på holmen: totalt ca 100 individer med de rugende. Kolonien er trolig ikke ferdig etablert ennå. Nytt av året var nylagte hettemåke-egg: til sammen 5 reir med egg og tre nybygde, tomme. Alle midt i ternekolonien. Hekkebestand av rødnebbterne per 14.6: Ca 30-35 par.
- 2,7 Nesten hele ternekolonien borte, uten spor etter egg eller døde unger. Det ble funnet ett reir med ett egg som ble ruget på (lagt i tomt hettemåkereir) og et kull med 2 dununger av rødnebbterne. Ei makrellterne ble sett i lufta over holmen. Et par varslende rødstilk. Hettemåkekolonien hadde økt til 10 reir med egg og 1 reir som inneholdt en liten dununge. Hva som har ført til sammenbruddet i ternekolonien er ikke godt å si ettersom ett par hadde klart seg, og hettemåkene på samme lokaliteten hadde økt i antall. Minkpredasjon er dermed utelukket.

Det ternene ikke klarte på Gjegningen i år, klarte hettemåkene, nemlig å få unger på vingene. Her en ung hettemåke som er nesten flygedyktig. 29.7.2008.

- 29,7 Ca 10 ad og 3 juv makrellterner tilstede på Gjegningen, men de kan være terner fra en annen koloni. Rødnebbterner ble ikke sett. Hettemåkene hadde unger – en var på vingene og 4 store unger ble merka. Den seine etableringen av hettemåkekolonien, faller sammen med tida for oppløsningen av kolonien i Heiavatnet. Sannsynlig er det hettemåker fra Heiavatnet som har flyttet ut på Gjegningen for å starte på ny på et skjær i havgapet, en uvanlig hekkeplass for arten.

En rødstilk var fortsatt til stede (siste på hekkeplass i år). Reservatet har altså vært minkfritt hele hekkesesongen.

Oppsummering: 30-35 hekkepar av rødnebbterne, 1-3 par makrellterne. Det kom maks 3 makrellterneunger og 2 rødnebbterneunger på vingene. 2 unger av rødnebbterne ble ringmerka. Det ble ikke funnet døde terneunger i kolonien som ble besøkt med 3 ilandstigning.

6,1,7 Sandholmane

- 29,5 Ennå ingen terner ankommet kolonien.
14,6 Ingen terner hekker i år. Et gravandpar med 7 unger. I tillegg 6 ad på holmen (nordre).

6,1,8 Årabrot, Åkrehamn

- 14,6 1 rødnebbterne ruget på industriområdet. En annen rødnebbterne som ruget her for en ukes tid siden, var borte. Det samme var et par som indikerte hekking på sauebeitene. Hekkebestand: 1-3 par rødnebbterne.
22,6 Ingen terner å se i området. Mislykket hekking, området forlatt.

6,1,9 Tjøsvollsvatnet

- 24,5 3 par makrellterner kjempet om reirplass mellom hettemåkene på holmen nord i vatnet.
- 29,5 7 makrellterner klorer seg fast i vannkanten ytterst mot NV på hettemåkeholmen. Ingen sett rugende ennå.
- 15,6 Telling fra land inne i reservatet like ved holmen. Bare 4 terner lettet fra holmen. Hekkebestanden anslås til: 3-4 par makrellterne. Planen var å gå i land på holmen for å telle reir, men det store antallet med hettemåkeunger som da ville ha lagt på svøm utover vannet med fare for å bli slukt av stormåker, gjorde at landgang ble droppet. Det var ennå mange egg i hettemåkekolonien på land og et femtitalls store unger ble sett på vannet. Et voksen hettemåke var vingeburket (sannsynligvis pga kollisjon med strømkablene som dessverre krysser vatnet rett over kolonien).
- 5,7 Tre makrellterner fløy rundt holmen, ingen tegn til ruging eller ungemating. Holmen fortsatt stinn av hettemåker – noen av dem ruger, andre har flygestore unger.
- 10,7 Observert fra landsida i vest: Til sammen 6 makrellterner på holmen, ei ruger. Det ble ikke sett ungemating, men det kan likevel være noen få unger i kolonien. Fortsatt tett med hettemåker og unger i alle aldre.
- 26,7 Kolonien tømt for fugl. Verken hettemåker eller terner til stede.

Oppsummering: De 3-4 parene med makrellterne klarte trolig ikke å få unger på vingene. Plassmangel og konkurranse med alle hettemåkene på den lille holmen er nok grunnen til nedgangen i hekkepar fra i fjor og til det dårlige resultatet. For å unngå kaos i blant hettemåkene med unger som rømmer utpå vannet med fare for å bli tatt av stormåker, ble holmen ikke gått i land på i år.

6,1,10 Husøy

Omfatter tre delkolonier i år: Kubeitene nord for brua over til Husøy, Rotteholmen like sør for Husøy industriområde, samt Tretteskjær ved Bukkøy.

- 30,5 5 makrellterner så ut til å ruge på Tretteskjær. I alt 18 terner lettet da vi gikk nær med båt, bare to var rødnebbterner. På kubeitene nord for Husøykanalen var det rundt 80 terner i lufta når de ble skremt opp; alle rødnebbterner. Andre arter: rødstilk, vipe og tjeld varslet, 5 ærfugl og 3 siland på sjøen like ved. På Rotteholmen var det ca 100 terner tilstede, flertallet rødnebbterner. Noen få makrellterner hadde starter rugingen, (observasjoner fra båt). En fiskemåke varslet.
- 9,6 Reirtelling i kolonien på kubeitene. Det var betydelig færre terner tilstede enn ved forrige besøk (30.5). En rødnebbterne ble funnet ribbet i utkanten av kolonien. Det var sluppet et titalls kyr inn i kolonien for å beite, disse kan ha tråkket på reir. Beregnet antall hekkepar: 27-32 par rødnebbterner.

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	6	12	4	0	22
Antall egg	6	24	12	0	42

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på beitemarka ved Husøy-kanalen, 9.6.2008. Totalt 22 reir med til sammen 42 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,00. Pga en stadig mer urolig flokk kyr i området, ble tiden til reirleding kuttet ned. En må anta at det fantes 5-10 reir flere reir i kolonien enn de som ble funnet.

- 21,6 Bare fire makrellterner sett på Tretteskjær. Været tillot ikke landgang, men det var åpenbart færre terner her nå enn ved forrige besøk. Det ble sett mating i ternekolonien på land, men den ble ikke besøkt. Det ble ikke sett beitedyr i kolonien, noe som kan være en fordel for ternene der.

Det ble foretatt reirtelling av kolonien på Rotteholmen. Fordelingen av egg/reir er vist i tabellen under. Flest rødnebbterner. Artsfordeling og kolonistørrelse nesten identisk med Indreholmane, Bygnes. Av de 13 ungene funnet på holmen, var 10 nyklekte. Det ble ikke funnet noen døde unger og bare et fåtall egg/reir (5-10) virket forlatt. Estimert antall hekkepar: 80 par rødnebbterne og 35 par makrellterne.

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	19	66	28	0	113
Antall egg	19	132	84	0	235

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på Rotteholmen, Husøy 21.6.2008. Totalt 113 reir med til sammen 235 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,08. Fire av kullene med to egg er i virkeligheten en nyklekt unge og ett egg. Det er videre i tabellen inkludert fire kull med 3 egg som egentlig er ett egg og en eller to nyklekte unger. Ikke inkludert i tabellen er tre unger utenfor reir (kullsøsken) av makrellterne.

- Inkludert 5 par makrellterner på Tretteskjær, kommer totaltallet i de tre delkoloniene i Husøy-området opp i ca 110 par rødnebbterne og 40 par makrellterne.
- 26,6 Kolonien dramatisk redusert. Et titalls terner av begge artene ruget på egg eller varmet unger (sett fra land). Fin glinsende åte ble hentet opp fra sjøen like ved kolonien. Hva som har forårsaket det raske sammenbruddet i kolonien er uklart. Det ble ikke sett terner på kubeitene.
- 2,7 Ennå ca 50 reir med egg på holmen, men usikkert hvor mange av disse som fortsatt blir ruget på. 4 unger av makrellterne og 13 unger av rødnebbterne merka. Kubeitene og Tretteskjær var helt tomme for terner.
- 8,7 Observasjon fra avstand med teleskop viste stor aktivitet i kolonien. Så alt tyder på at ting har godt bra etter besøket 2.7.
- 9,7 7 unger ringmerka; 2 makrellterne, 5 rødnebbterne, alle ca 10-20 dager gamle. Det ble ikke funnet nyklekte eller større dununger i kolonien. Et titalls reir med egg så imidlertid ut til å være i orden. Det var ingen døde unger å se på holmen. Første terneungen var på vingene, ellers mange nesten flygedyktige. Ca 60 terner, de fleste rødnebbterne, lettet fra holmen ved ankomst. Antall terner som får opp avkom er altså lite i forhold til antall par som gikk til hekking. Årsaken er det store tapet av unger og oppgitte reir med egg under uværperioden rundt St. hans. Etterpå synes alt å ha utviklet seg positivt uten ytterligere tap av egg eller unger. Et rødstilkpar varslet og hadde nok unger på holmen.
- 16,7 Et titalls juv sett på holmen fra land (ved Karmlund mølle).
- 20,7 Alle ternene hadde forlatt kolonien. Heller ingen sett i sjøområdene i nærheten.

Oppsummering: Ca 40 par makrellterne og 110 par rødnebbterne fikk henholdsvis bare 5-10 og 15-25 unger på vingene. 9 makrellterneunger og 18 rødnebbterneunger ble ringmerka. Det ble ikke registrert døde unger. Hovedkolonien på Rotteholmen ble besøkt 3 ganger, kubeitene 2 ganger. Ternene på Tretteskjær ble bare observert fra båt.

6,1,11 Holme ved Dragøy

- 30,5 6 rødnebbterner på holmen NØ for Dragøy. Større koloni her for mange år siden, men ingen ternehekking i prosjektperioden (2005-07). 1 par tjeld og 1 par siland til stede.
- 25,6 Ingen terner på holmen. Det ble ingen hekking her i år heller.

6,1,12 Bygnes

- 1,5 Fire makrellterner satt på Guleskjerå.
- 3,5 Fortsatt 4 makrellterner på Guleskjerå (trolig to par) hvorav det ene paret markerte revir da jeg gikk i land. 3 individer ved Søraskjeret (kan ha vært de samme).
- 6,5 Minst 20 rødnebbterner ved Guleskjerå. Noen landet, noen fisket, men de fleste fløy i livlig flokk rundt på vågen. Kun to tidligere observasjoner av rødnebbterne i Norge til nå i år, men denne er det størst antallet.
- 10,5 De ca 20-25 ternene holdt seg i uendret antall i koloniområdet noen dager, men tidlig på morgenen 10.5 gikk antall rødnebbterner kraftig opp til i overkant av 100 individer på Guleskjerå. I de to andre delkoloniene, Indreholmane og Søraskjeret var det samtidig ca 10-15 terner på hver plass, blanding av begge artene. En av hver art var venstrefotmerka: makrellterne på Søraskjeret og rødnebbterne på Guleskjerå.
- 11,5 Samme antall terner som i går, stor aktivitet med kurtise og reirgroping. Noen rødnebbterner paret allerede. Første strandsnipa sett i Guleskjerkolonien i år. Rødstilkene på plass i området som i fjor. Også tjeldeparene er på plass, men pussig nok har bare ett par gått til hekking – på land ved Søraskjeret.
- 23,5 Ca 100+ rødnebbterner tilstede på Guleskjerå hele dagen. 15-20 terner; blanding av begge artene på Søraskjeret og Indreholmane.
- 24,5 Største antall til nå i år med ca 200 rødnebbterner på Guleskjerå. Idyllen ble imidlertid brutt utpå formiddagen da en vandrefalk angrep kolonien. Som om ikke vandrefalken skremte de nok, sirklet det like etterpå en hønsehauk over kolonien en stund, forfulgt av kråker. Etter dette forlot alle ternene i alle de tre delkoloniene Bygnes og kom ikke tilbake. Trist dersom plagene fra rovfuglene bli så stor at ternene ikke tør å gå i gang med hekkingen her. Tidligere år er ikke vandrefalken sett så tidlig i sesongen.
- 25,5 Ca 20 rødnebbterner på Guleskjerå tidlig på morgenen. De var svært urolige og tydelig på forberedt på nye falkeangrep. Ingen terner i kolonien om kvelden. Makrellternene har heller ikke gått til hekking ennå slik de har gjort i noen andre kolonier – uten rovfuglangrep.
- 26,5 Liv og røre igjen i alle tre delkoloniene: 150+ rødnebbterner på Guleskjerå, 50+ av begge artene på Indreholmane og 17 på Søraskjeret hvor ei makrellterne så ut til å ruge. Aktiv mating med liten, brunlig fisk som de henter like ved koloniene. Andre arter ved koloniene: 3 tjeldepar ruger (den ene innenfor gjerdene til Gassco – under eiketrærne der! Trolig et smart par som har funnet ut at gjerdet beskytter mot firbeinte rovdyr. 7 silender ved Søraskjeret, 1 storspove i fjæra. Kun 3 par fiskemåke funnet hekkende spredt i området. Samme antall 27,5 og samme adferd med at rødnebbternene ankommer koloniene om morgenen og trekker bort utpå formiddagen slik at det ikke er ei rødnebbterne tilstede i området resten av døgnet. Makrellternene er imidlertid blitt bofaste nå, men teller ikke mer enn rundt 25-30 individer.
- 29,5 Ingen terner på Guleskjerå, ikke en gang på formiddagen. Det kan synes som om de har gitt opp hekking her pga. faren for å bli tatt av vandrefalken. Mange av rødnebbternene søker derfor nå til de to andre delkoloniene i området: Indreholmane og Søraskjeret som henholdsvis hadde ca 100 og 14 terner tilstede i dag. Disse to koloniene ligger nærmere folk og fe og dermed ikke så utsatt for den forsiktige falken.
- 30,5 50-60 terner på Guleskjerå om morgenen. Etter dette forlot de denne mye brukte hekkeplassen for godt. På Søraskjeret 17 makrellterner, hvorav 4 ses rugende fra land.

- 2,6 To delkolonier er i gang på Bygnes, mot tre i fjor. Det endte med at Guleskjerå ble totalt forlatt og at mange av rødnebbternene heller slo seg sammen med makrellternene på Indreholmane, der det nå er trangt om gode reirplasser. Ca 150-200 terner til stede, kanskje med en liten overvekt av rødnebbterne i forholdt til makrellterne. 3 ærfuglhunner med til sammen 14 små unger ved Guleskjerå.
- 5,6 Fred og ro over kolonien på Indreholmane hvor det ser ut til å hekke ca 80 par terner. Optelling med teleskop fra land av Søraskjeret viste 8 rugende makrellterner, flere av dem benyttet de kunstige reirgropene. Ingen rødnebbterner har gått til hekking her i år.
- 8,6 Reirtelling på Søraskjeret. Fordelingen av egg/reir er vist i tabellen under.

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	0	4	7	0	11
Antall egg	0	8	21	0	29

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på Søraskjeret, Bygnes 8.6.2008. Totalt 11 reir med til sammen 29 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,6. Bare makrellterner sett. I tillegg kommer 2 par rødnebbterner på land (1 egg og 3 egg).

- 9,6 Reirtelling på Indreholmane. Fordelingen av egg/reir er vist i tabellen under. Den indre holmen så ut til å huse bare rødnebbterner (49 reir/96 egg, snitt 1,95), mens ytre holmen var blandingskoloni (66 reir/142 egg, snitt 2,15).

Kullstørrelse	1 egg	2 egg	3 egg	4 egg	Totalt
Antall reir	22	63	30	0	115
Antall egg	22	126	90	0	238

Tabellen viser fordelingen av egg/reir på Indreholmane, Bygnes 9.6.2008. Totalt 115 reir med til sammen 238 egg, gjennomsnittlig kullstørrelse: 2,06.

Eggene i ca 10 reir (de fleste med bare ett egg) var kalde og ble ikke ruget på. Disse kan av ulike grunner være forlatt eller være nylagte uten at rugingen ennå var påbegynt. Kolonien var svært rolig og en kunne ikke oppdage liv i leiren før alle lettet på nært hold. Det var nesten bare rugende fugler til stede, makene var borte. Det er mulig at en allerede på dette tidspunktet ser tendenser til at rødnebbterner sliter med å finne nok mat, og at noen gir opp rugingen bare få dager etter egglegging.

Av de i alt 115 hekkeparene ble det ut fra observasjoner av terner i lufta og rugende, estimert en fordeling på 80 par rødnebbterner og 35 par makrellterner. Inkludert ternene på Søraskjeret (11 par makrellterne) og parene på land (3 par rødnebbterne) hekker det ca 46 par makrellterner og ca 83 par rødnebbterner på Bygnes i år (per 9.6.08), eller totalt 129 par i 2008 mot 175 i 2007 (135 rødnebbterne og 40 makrellterne, per 15.6.07). Nedgangen kan skyldes at Guleskjerå ikke ble tatt i bruk som hekkeplass i år, noe som igjen kan skyldes vandrefalks tilstedeværelse. En annen faktor kan være anleggsvirksomheten på moloen som når nesten helt fram til skjærene. Frykt for falk og folk har nok vært avgjørende for at Guleskjer-ternene valgte å flytte inn på Indreholmane, mens andre nok har bidratt til dannelse av nye kolonier eller bestandsvekst i nærliggende kolonier.

Den 29.6 ble de ”manglende” ternene fra Bygnes funnet. På et skjær i Vorråvågen ved Hydro, hvor de også har hekket en sjelden gang før i tida, ble det funnet reir og unger

nesten tilsvarende det antallet som manglet i forhold ternebestanden i området i fjor. (Se nedenfor: 28.6).

- 17,6 Alt ok i kolonien på Indreholmane. Ternene virket svært rolige, noe som tyder på at de ikke blir skremt av rovfugl på denne lokaliteten. Nesten bare rugende terner til stede. De ikke-rugende makene brakte jevnlig inn mat til makene. Alle i observasjonsperioden kom med fisk inn fra Karmsundet.
- 21,6 Søraskjeret: Nedgang fra 11 til 4 intakte reir med egg fra tellingen 8.6 til 21.6. De ble funnet to reir med forlatte egg og 4 døde unger. Det var tre reir med 3 egg som ble ruget på. Den minste av de døde ungene lå i et reir med et egg som ble ruget på. Trolig er de siste dagers uvær med høy sjø og mye nedbør årsak til tapte kull og døde unger på det vegetasjonsløse skjæret. På Indreholmane ble det merka 9 makrellterneunger.
- 23,6 En ungfugl (2K) oppholdt seg blant rødnebbterne på Indreholmane.
- 24,6 Mange små unger å observere i kolonien på Indreholmane nå (fra land). Uværet de siste dagene synes ikke å ha skapt problemer med å skaffe ungene mat og ly. På Søraskjeret derimot var det bare 8 terner tilstede og ingen ruget (obs fra land).
- 26,6 Kolonien ble i kveld utsatt for vandrefalkangrep. Ei jaga terne reddet livet ved å styrte i sjøen. Falken ble forsøkt skremt vekk med klapping. Den forsvant da – som vanlig – mot nordøst. Hekkeplassen antas å ligge et sted i Tysvær; Førdes-fjorden (?). Det satt to gråmåker parat på stolper ved kolonien for å stjele egg og unger når ternene var opptatt med falken. Gråmåkene for sin del brydde seg ikke om rovfuglen. Det syntes som om antall terner i kolonien allerede var redusert siden 24,6.
- 28,6 En ny delkoloni ble oppdaget på et skjær i Hydro-bukta i Vorråvågen, bare få hundremeter fra Guleskjerå. Dette er en lokalitet som har blitt benyttet av ternene enkelte år, men det er lenge siden sist. Det ble funnet ca 15 reir, noen egg så ikke ut til å ligge i reir og ble neppe ruget på. Ca 5 reir hadde egg som ble ruget – alle rødnebbterne. I tillegg ble det funnet og ringmerka 7 rødnebbterneunger og 1 makrellterneunge. To små dununger var døde (ikke ferske). Tatt i betraktning at kull har gått adundas, kan en rekne med en kolonistørrelse på ca 15-20 par rødnebbterne og 1-3 par makrellterne.

Ingen kjær mor. Den lille ungen forsøker etter alle kunstens regler å be om mat og beskyttelse, men får et kvast nebb hakkende mot seg. Til sist blir den løftet opp og kastet i fjæra hvor den dør. Bygnes, 30.6.2008.

På Indreholmane var det ca 15 reir av hver av terneartene som hadde egg som ble ruget på. I tillegg ca 10 reir av både makrellterne og rødnebbterne som var forlatt. Det ble funnet 5 døde unger av begge artene, alle var nyklekte eller små dununger og alle hadde vært døde noen dager. Alle døde unger ble fjernet fra kolonien. Det ble ringmerka 11 makrellterne- og 34 rødnebbterneunger. Flere unger fra merkingen 21.6 ble kontrollert. Ingen av de ni som ble merka da, var blant de døde. På Søraskjeret var det to reir med egg (3 egg og 2 egg). To unger ble merka (ikke fra samme kull).

1,7 Noen studietimer på land nær kolonien 30.6-1.7 avslørte to forskjellige tilfeller av grov barnemishandling blant rødnebbterne! To små unger, ca 2-3 dager gamle ble så hardt behandlet at de så vidt kunne røre på seg etterpå. Det var i begge tilfellene tilsynelatende foreldrene som stod for ”oppdragelsen”. Den ene ungen ble kastet ned fra holmen og havnet i fjæra hvor den etter hvert prøvde å karre seg opp på tørt berg igjen. Den andre ungen ble hakket på idet den tigget om mat og etterpå forsøkte å finne ly under mors eller fars vinger. Ingen av de to foreldrepårene så ut til å bry seg mer om ungene etter den brutale behandlingen. Dersom det var andre sine unger de hakket på, var det merkelig at de rette foreldrepårene aldri dukket opp og matet dem eller forsvarte dem. Oppførselen kan tyde på at foreldrene var stressa – enten av stadige måkeoverflygninger og vandrefalkbesøk slik at de ikke fikk tid nok til å skaffe ungene mat, eller at de måtte fly ekstra langt for å finne føde og bare klarte å livberge seg selv. Dermed avviste de voksne ternene ungenes tigging om føde med å hakke på dem og la dem dø.

3,7 7 reir med egg på Hydro-skjæret. 2 rødnebbterneunger og 1 makrellterneunge ble merka. Et brusfuglpar til stede.

6,7 Resultatet av den brutale behandlingen noen av rødnebbterne gav ungene sine sist i juni, ble tydelig ved besøk på Indreholmane i dag. 8 små dununger ble funnet døde, og samtlige hadde vært døde en ukes tid. Det ble ikke funnet døde makrellterneunger og heller ikke større døde rødnebbterneunger, noe som tyder på at de har funnet tilstrekkelig med mat og hatt gode oppvekstforhold så langt i juli. Dette inntrykket ble forsterket på kvelden 6.7 da begge terneartene brakte skinnende fin fiskeyngel inn fra Karmsundet i ett kjøp. De hadde tydeligvis funnet en stim eller flere ikke langt unna.

Sjelden gjest. Makrellterne i sin andre sommer i Bygnes-kolonien 12.7. Første sikre funn i Karmøy. Det store flertallet ungterner holder til i Afrika til de er kjønnsmodne.

8,7 På dagtid 7.-8.7 viser ternene stor uro og det skjer lite mating. De er svært obs på alle varsellåter, også fra andre arter, og det er tydelig vandrefalken de frykter. Om kveldene er det ro i kolonien og stor matingsaktivitet. Det er langt færre terner til stede enn på dagtid. Det synes som de går ”mann av huse” for å delta i fiskefangst – og at de nesten dropper vaktholdet når det er kveld og de ikke lenger frykter rovfuglbesøk.

10,7 Ternene var svært urolige hele dagen og fløy i tett flokk ut og inn vågen og var nesten ikke nede i kolonien. Lite mating, og antall unger i kolonien minker for hver dag. Det er utvilsomt vandrefalken som holder det gående. Det samme skjer på Hydro-skjæret. Der er det bare 2-3 ternepar igjen å se.

12,7 Enda to urolige dager for Bygnes-terne. Vandrefalken forsøkte å trenge inn i kolonien på Indreholmane både 11. og 12.7, men ble skremt av observatøren fra å fullføre angrep. Falken sirklet lenge over - også i lav høyde- og lot seg ikke lett jage bort. Om kvelden 12.7 senket det seg endelig en viss ro over kolonien og de første ungene fløy litt rundt om. Underlig nok er det rødnebbterneungene som er først på vingene, enda det var makrellterne som la egg først. Ei makrellterne i sin andre

sommer sett i kolonien i dag. Dette er første sikre obs av toårig makrellterne i Karmøy, alle andre toåringer har vært rødnebbterne. Slike unge makrellterner er fåtallige i Europa.

- 14,7 Vandrefalk plager livet av ternene i Vorråvågen. I dag er det særlig ternene og måkene ved Hydro-skjæret som har vært plaget av falken(e). De få makrellternene som lå på egg inntil for en ukes tid siden, har gitt opp. De har skjønt at det ikke blir unger av egg som de ikke får fred til å ruge på. Ternene bruker utrolig mye tid på å sirkle over hekkeområdene for å holde øye med falken og varsle fare når den oppholder seg i området.

Vandrefalk i angrep mot ternekolonien på Indreholmane 16.7. Til forskjell fra tidligere år gikk enkelte terner i år til motangrep. Med livet som innsats. Iblant hadde falken et slep på 8-10 illsinte terner etter seg. Pussig nok var det bare makrellterner som deltok i stuntene. Ternene har kanskje lært seg å mestre rovfuglen på et vis. Det er ingen tvil om at falken mister konsentrasjon når den blir forfulgt. Dermed blir det litt ekstra tid for unger å komme seg i dekning. Rødnebbterneungen i tangen reddet ikke livet. Den ble trolig slått av falken i lufta, mistet i sjøen – og deretter forlatt.

- 16,7 Falken er nå daglig i området. Allerede på morgenen lå en flygedyktig rødnebbterneunge død i fjæra i kolonien. Beina i ene vingen var kappet rett av og den hadde et sår i siden like foran vingefestet. Trolig slått av falken som har mistet den i sjøen – og ikke plukket opp igjen derfra. Kollisjon med elektriske ledninger som krysser bukta kan vare en annen forklaring, men et slikt sammenstøt ville neppe knekt vingebeinet tvers av. Ternene var ekstremt urolige hele dagen og var ikke nedom kolonien mer enn at de akkurat rakk å stappe fisk i ungene.
- 17,7 Opptalt i alt 31 unger i kolonien (fra land). En liten overvekt av makrellterne. Med unntak av en rødnebbterneunge er alle nå i flygestor alder. En stor makrellterneunge på Søraskjeret. Ingen terner igjen på Hydro-skjæret.
- 19,7 Endelig en rolig og falkfri dag på Indreholmane. Aktiv mating midt på dagen. Ungene sprer seg nå ut i nærområdet og blir matet der. Det er erfaringer også fra tidligere at vandrefalken sjeldnere er tilstede når det er tungt skydekke og regn. Trolig er sjansen for å lykkes med jakta mindre i slikt vær og den vil bruke mer energi til og fra hekkeplassen som trolig er langt unna. En svartbak forsøkte å ta en unge, men ble skremt av observatøren i siste øyeblikk. Eneste dunungen i kolonien holdt til hvor svartbaken hadde tenkt seg. (Etter angrepet ble ikke dunungen sett mer og det er sannsynlig av svartbaken allerede hadde tatt den tidligere på dagen eller at den kom tilbake for nytt angrep seinere på dagen).

- 20,7 Også en rolig dag. Ungfuglene tar for alvor til vingene og flyr runder i koloniområdet og litt lengre turer utover på vågen. En del har trolig trukket helt ut av området – siden antall ungfugler og voksne har blitt redusert de siste dagene. Ei makrellterne fraktet et gammelt egg bort fra holmen og slapp det i sjøen. Slik adferd er ikke sett før, men er opplagt lurt i forhold til måker og andre på jakt etter bl.a. egg. Egget ble først hakket hull på slik at terna fikk godt tak i det til å frakte egget bort.
- 23,7 Ca 25 ungfugler på vingene i dag morges, begge arter. Fred i kolonien, kun to unger igjen i kolonien som ikke er flygedyktige ennå. I kveld med godvær ankom falken. Ungene gjemte seg bort inne på industriområdet. Det er ukjent om falken fikk tatt noe bytte, men samtlige voksne terner forlot hekkeområdet totalt for en stund mens falken oppholdt seg i området. Da ting roet seg igjen, var det bare rødnebbterner igjen i kolonien. Alle makrellterner med unger hadde trukket bort fra området.

Rødnebbterna har gått lei av sei og bringer "snop" til ungen sin i form av maur. Både foreldre og unger stappet i seg flygemaur som hadde havarert ved kolonien. Etter å ha forlatt koloniområdet flyttet ternefamiliene inn på Karmøy Winch sitt lagerområde. Her kom ungene seg kjapt i dekning hver gang vandrefalk-alarmen gikk. 24.7.2008.

- 24,7 Ennå ca 20 juvenile til stede. Rोलig i ettermiddag. Alle ungene har nå forlatt skjærene de ble klekket på og blir matet inne på industriområdet til Karmøy Winch. Her er det ideelt å gjemme seg når det varsles falk. I perioder flyr hele ungeflokken utover Vorråvågen. Totalt 12 adulte rødnebbterner og 4 makrellterner til stede samtidig. Dunungen som var i kolonien for få dager siden er enten tatt (av måke?) eller forlatt.
- 25,7 Bare 2 årsunger av rødnebbterne og 1 makrellterneunge igjen ved kolonien sammen med foreldrene sine. Alle andre har benyttet det fine været i det siste til å trekke bort.
- 30,7 Ei rødnebbterne med flygedyktig unge fortsatt i kolonien.

Oppsummering: Den tredelte kolonien på Bygnes huset i år i underkant av 50 par makrellterne og rundt 100 par rødnebbterne. I alt 24 dununger funnet døde i kolonien i

løpet av sesongen (flertallet var rødnebbterne). Kun en død ungfugl (drept og forlatt av vandrefalk). Mange reir med egg av begge artene ble oppgitt før klekking. 32 unger av makrellterne og 48 unger av rødnebbterne ble ringmerka. På vingene kom anslagsvis 25-35 ungfugler av makrellterner og 20-30 rødnebbterner. Hovedkolonien ble besøkt med 6 ilandstigninger i hekketida og en gang like etter hekkeavslutning.

6,1,13 Austdjupholmane

- 27,5 Lokaliteten består av to omtrent like store holmer SV for Høvring. Nesten alle hekkefuglene var samlet på den søre holmen. Eggleggingen hos noen av ternene har hatt en tidlig start her. Det ble funnet 6 reir av makrellterne (3 med 3 egg, 2 med 2 egg og 1 med 1 egg). Dessuten et reir av rødnebbterne med ett egg. Det var ca 40 terner på eller ved holmen, de fleste rødnebbternene fløy etter hvert bort, mens makrellternene vendte tilbake til kolonien. På den nordre holmen ble det funnet gamle minkganger. Ei siland (fersk) var ribba i ternekolonien – sannsynligvis tatt av hubro.
- 25,6 Alle hekkefuglene fra første besøket var fortsatt til stede og hadde vellykket hekking. Ingen tegn til predasjon av noe slag. Lokaliteten er altså så langt minkfri og synes ikke å ha hatt rovfugl/ugle besøk etter 27,5. Det ble ringmerka 5 makrellterneunger, hvorav en var nær flygedyktig. To nyklekte og en uke gammel unge ble funnet døde. Til sammen 24 terner lettet fra holmen ved ankomst. Av disse var flertallet makrellterner. Det ble funnet i alt 4 reir med egg (3 med 2 egg og 1 med 1 egg). Det er sannsynlig at alle disse var rødnebbterne. Det ble ellers funnet 3-4 reirgroper som det trolig hadde vært klekking i uten at unger ble funnet i nærheten. Ternebestand: 8-10 par makrellterne og 4-5 par rødnebbterne.
- 12,7 Ingen terner på eller ved holmen. Det kan derfor hende at hekkingen har vært totalt mislykket. Kanskje de aller største ungene har berget seg og forlatt holmen.

6,1,14 Tedneskjeret, Høvring N

- 27,5 Til sammen ca 50 terner tilstede, hvorav ca 40 var makrellterner. Det var allerede 5 reir med egg: ett med 3 egg, ett med 2 egg og tre med 1 egg. En tjeld ruget på 2 egg. En rødstilk og en strandsnipe holdt til ved holmen. Ternebestand: 20 par makrellterne, 5 par rødnebbterne.
- 1,6 Hyttenabo til kolonien (R. Arnesen) mener det holder til 40 terner på skjæret, men at ca halvparten (de som ikke deltar i rugingen) for det meste er fraværende på dagtid. En svartbak ble ved et tilfelle sett lande i kolonien hvor den røvet et egg og to.
- 25,6 Kolonien hadde brutt totalt sammen. Det var ikke tegn verken til egg eller unger på holmen og ingen terner ble sett verken på holmen eller i nærområdet. Det mest sannsynlige er at mink har rensket holmen. Et annen forklaring kan være at ternene har gitt opp hekkingen pga press fra vandrefalk og stormåker og at f eks svartbaken har forsynt seg med eggene etter at ternene har gitt opp forsvaret av kolonien. Matmangel er en lite sannsynlig forklaring siden alt var velstand på Austdjupholmane like i nærheten. Tjeldeparet som ruget på holmen hadde nok berget avkom i land og gav høylytt uttrykk for det.

6,1,15 Vindholmskjeret, Høvring S

- 27,5 Ingen terner til stede på denne mye brukte hekkeplassen for terner sør for Høvring, like over kommunegrensa til Bokn.
- 12,7 Overraskende mange terner til stede og et titalls unger på vingene. Alle var makrellterner, ca 60 voksne individer lettet fra skjæret. I forhold til de mange voksne ternene, var det forholdsvis få unger. Utenom de som fløy, ble det ringmerka 7 unger.

En annen overraskelse var de mange reirene med egg som så intakte ut, ca 12-15, mens det ikke fantes små unger på skjæret. Dette tyder på at det har kommet påfyll av terner et stykke ut i hekketida – trolig fugler fra mislykka kolonier – som har lagt egg på ny her. Hekkebestand: 30-40 par makrellterne.

Det som trolig har berget kolonien så langt er aktiv minkjakt – uttak av ungekull like i nærheten for kort tid siden – og ødelegging av svartbakreiret i vår. Ei siland lettet fra skjæret og en rødstilk hadde tilhold (ikke-hekkende).

- 26,7 Kort tid etter besøket 12.7 var skjæret tomt for terner (Å. Jørgensen). Det er sannsynlig at kolonien da ble tatt av mink.

6,1,16 Guleholmen, Skudeneshavn

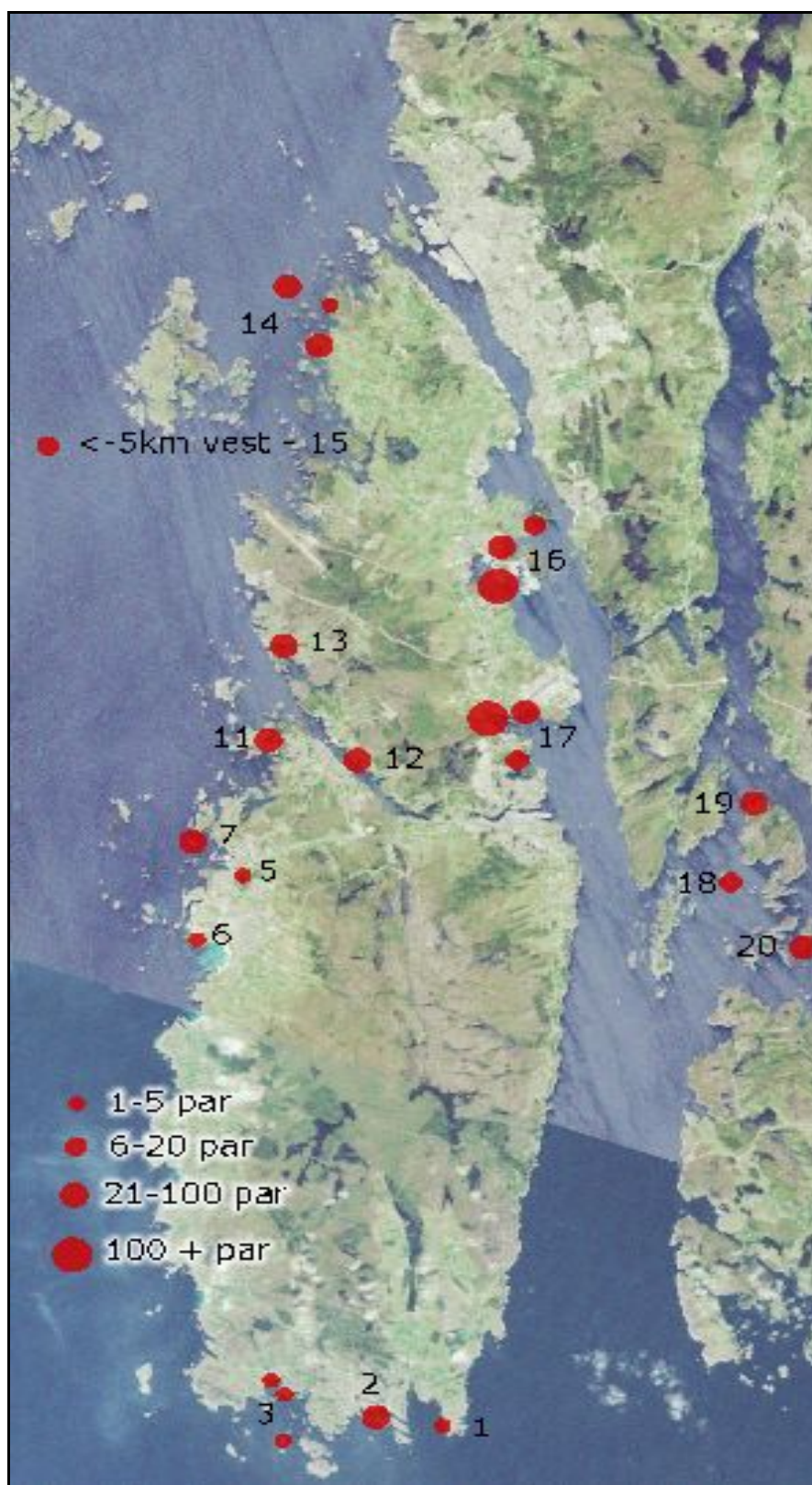
- 18,5 4 makrellterner med tilhold.
 28,5 17 terner med tilhold, begge artene.
 9,6 Reirtelling: 41 reir med egg. 60:40 prosent makrellterne:rødnebbterne (OKB). En svartbak hekket midt i kolonien. Hekkebestandsanslag: 25+ par makrellterne og 15+ par rødnebbterne.
 16,6 Rugging pågår. Begge arter. (Observasjon fra land – ferjekaien).
 1,7 Ca 20 ikke-hekkende rødnebbterner satt i fjæra. Omtrent like mange lettet fra kolonien, flertallet makrellterner. 9 makrellterneunger og 1 rødnebbterneunge ringmerka. Ca 5 ternereir med egg som ble ruget og omtrent samme antall som var forlatte. 2 dununger var døde. Masse krabberester midt i kolonien, vitner om at svartbaker har sine måltider her – til sjenanse for ternene.
 9,7 Alt tilsynelatende ok med ternene (observert fra land).
 16,7 Holmen tom. Ingen terner sett i området. Mink ble påvist nær kolonien (Vikeholmen) ved hekkstart. Det er sannsynlig at en ung mink har funnet ternekolonien og gjort ende på den.

Oppsummering. Eneste ternekolonien i Skudeneshavn-området i år på drøyt 40 par, ble sakte, men sikkert utarmet. Det er usikkert om det i det hele tatt kom unger på vingene, selv om noen få unger av begge arter var nær flygedyktig alder da de sist ble sett på holmen.

9,17 Syre

- 9,7 Et kull på 3 makrellterneunger merka på skjær (Vaholmskjer) innerst i Syrevågen. Dette enslige paret har klart seg mot alle odds. Ellers hekket det i hele Syre-området kun to ternepar til, på Sandholmen (makrellterne) og på Langholmen (rødnebbterne) – begge parene med mislykka hekking.
 18,7 De 3 ungene på Vaholmskjer er på vingene.

6,2 Kart over ternekoloniene

Kartet viser utbredelsen av ternekoloniene i Karmøy i 2008.
(Se kapittel 6,4 for stedsnavn og for antall hekkepar av makrellterne og rødnebbterne på de ulike hekkeplassene).

6,3 Ternesesongen 2008. Oppsummering.

Ca 700 ternepar med til sammen over 1600 egg klarte ikke å få mer enn ca 170 unger på vingene i 2008. Bare 2005-sesongen hadde lavere produksjon. Antall hekkende par makrellterne har gledelig nok gått oppover gjennom hele prosjektperioden.

Bestandstrenden for rødnebbterna er mer uklar, men antallet er litt opp igjen i år i forhold til i fjor. Til tross for at nesten dobbelt så mange par rødnebbterne som makrellterne gikk til hekking, fikk rødnebbterna langt færre unger på vingene. Over tid vil en produktivitet som årets, neppe klare å holde bestandene oppe. Det ble ikke rapportert om produktive ternekolonier i noen av Karmøys nabokommuner. Ringfunn viser at mange av de ternene som nå hekker i prosjektområdet, er rekruttert fra tidligere kolonier utenfor. Resultatet av årets sesong reknet i antall unger på vingene, er positivt sammenlignet med andre deler av norskekysten.

Å finne de eksakte grunnene til at ternesesongen ble så laber, er neppe mulig. At mange negative faktorer har slått til på en gang er likevel klart. Matknapphet og ugunstige værforhold ultimo juni, synes å ha gjort størst utslag. Siden så mange terner i utgangspunktet gikk til hekking, bør mattilgangen ha vært tilstrekkelig i mai og begynnelsen av juni. Men under og i etterkant av uværet rundt midtsommer, ble mange reir med egg oppgitt, og unger som tigget etter mat og ly ble avvist og forlatt. Hadde det samme skjedd også uten dagevis med kald kuling og regn? Det var lav dødelighet blant de ungene som overlevde uværet og de første 5-6 dagene utenfor egget. Koloniene med rødnebbterne langs vestsida av Karmøy hadde de største tapene, selv om det er hit også rødnebbterne som hekker i Karmsundet for det meste henter mat til ungene. Dette kan indikere at værforholdene i seg selv spiller direkte inn. Begge terneartene produserte flest unger i kolonier skjermet fra vestaværet. Rødnebbternekolonien på Flataskjer, Torvastad ble etter alt å dømme spylt på sjøen under juni-uværet.

Det harde jakttrykket på minken, og det faktum at mange av ternekoloniene gikk kjapt til grunne av andre årsaker enn minkbesøk, gjorde at ingen kolonier i år med sikkerhet ble tatt av rovdyret. Det var likevel nok av predatorer. De største tapene for ternene skyltes angrep fra gråmåke, svartbak og vandrefalk. På Hydro-skjæret var alle disse tre predatorene i aksjon over lang tid. Sakte, men sikkert mistet ternene egg og unger og gav til sist opp. Også i andre kolonier som gikk helt eller delvis adundas, ble stormåker og/eller vandrefalk observert, slik som i Salvøy- og Kvalavågkolonien. Det ekstra harde presset fra måkene mot ternekoloniene, kan skyldes at også disse til tider strevde med å finne tilstrekkelig med mat i sjøen. Ternenes forsvarssystem svekkes når de må tilbringe mer tid enn vanlig på å finne føde til seg selv og avkommet. Måker og rovfugler slipper da lettere til i koloniene.

Det ble ikke funnet døde flygeferdige unger i koloniene i år slik som i fjor. Dette tolker vi som at næringssituasjonen forbedret seg utover sommeren. Borttrekket fra koloniene skjedde tidligere og hurtigere enn i fjor. Det trenger ikke ha noe med matforholdene å gjøre, men simpelthen skyldes et usedvanlig stabilt høytrykksvær med gode trekkforhold i overgangen juli/august.

6,3,1 Ankomst og etablering

Årets første terneobservasjoner ble gjort i Kvalavåg 27.-28.4 med henholdsvis 2 og 4 fiskende makrellterner. Neste var en makrellterne som oppholdt seg i Vikevågen 30.4. Typisk nok ankom ingen terner til Karmøy under den lange godværsperioden ca 12.-

22.4. Selv om dagtemperaturen kom opp i 15 grader, førte klarværet med seg nattefrost, noe som trolig la en demper på trekkaktiviteten til ternene. Men med de milde sørøstlige vindene som fulgte i de siste dagene av april, fant de første makrellternene fort veien til våre farvann. I motsetning til i fjor dro ikke de tidlig ankomne ternene langt bort fra hekkeplassene for å fiske, men holdt seg i nærheten hele dagene. Den ca ei uke tidligere ankomsten i år i forhold til i fjor, kan skyldes gode næringsforhold og drivkraften i flere år med vellykka hekking for mange.

De første rødnebbternene ankom 6.5. Betydelig økning av antallet 10.5, i alle fall på Bygnes og i Kvalavåg med henholdsvis 100+ og 50+ rødnebbterner. Rødnebbterna er nå tallmessig overlegen i de nevnte koloniene, antall makrellterne har bare økt beskjedent i løpet av den siste uka. Ca 50 makrellterner jaktet insekter i Heiavatnet 12.5, samtidig ble de første sett på holmen i Tjøsvollsvatnet.

Dagene som nå fulgte ble preget av nesten uavbrutt nordvestlig vind (rundt styrke 12 på dagtid) noe som førte til at ternene forlot alle koloniene. Sannsynligvis er dette en reaksjon på at småfisk og krepsdyr trekker ned på dypere vann i slikt vær og at ternene må dra langt av sted og til lune farvann for å skaffe seg mat. Det ble knapt nok sett terner i det hele tatt i hekkeområdene 13.-17.5. Hvor de gjorde av seg kan en undres på, men en observasjon fra Varden ved Skudeneshavn tyder på at mange samlet seg her. Flere hundre terner fisket i bukta mellom Varden og Sjøholmen 16.-17.5 (A.B. Haugen).

Etter hvert som nordavinden løyer av utover i mai, oppholder makrellternene seg stadig lenger i koloniene. Antallet er imidlertid fortsatt beskjedent. Største antall rødnebbterner notert til nå var i Bygneskolonien 24.5 med ca 200 individer, men ingen kolonier er ferdig etablerte ennå per 25.5. Makrellterner er likevel i gang med ruging i tre kolonier: Kvalavåg, Vedavågen og Austdjuholmane.

I løpet av de varme godværsdagene i månedsskiftet mai/juni skjer det mye. Rundt 2.6 synes alle koloniene å være etablerte for sesongen, selv om alle ternene ennå ikke er på plass. Egglegging og ruging er i full gang hos begge artene.

6,3,2 Egg- og ungetid

Første egg ble lagt i kolonien i Kvalavåg 18.5. Dette er tangering av kjent tidligrekord for Karmøy og en drøy uke tidligere enn i fjor. Den tidlige starten har etter alt å dømme med gode næringsforhold å gjøre. Den 25.5 var 40-50 makrellterner til stede i kolonien, hvorav 6 par hadde lagt egg (KSK).

Reir med egg av makrellterne ved Høvring 23.5 (DFJ). Første makrellterne startet ruging i Bygneskolonien (Søraskjeret) 26.5. Ruging også i gang hos rødnebbternene f.eks. i Husøy-kolonien (på beitemarka) og på Kvalavåg 30.5. Første observasjon av terner på Gjegningen og Longaskjer ble gjort 31.5, egglegging ennå ikke i gang her.

16 makrellterneunger ble ringmerka på holmen på Sund/Vedavågen 14.6. De største ungene var ca ei uke gamle og eggleggingen må da ha startet ca 18.5.

Det er kjent at en viss del (20-30%?) av ungene til rødnebbterna har grå dundrakt i stedet for brun slik som hos makrellterna. Disse forskjellene synes å bli beholdt til flygedyktig, juvenil alder. Studier av unger på Indreholmane, Bygnes, viser at de grå

dunungene utvikler en lysere/gråere fjærdrakt på rygg og vingeversider enn de som starter med brun dundrakt. De brune dunungene til rødnebbterna blir fort svært like makrellterneungene. De grå eller bleke juvenile rødnebbternene kjennetegnes i tillegg på et mørkere nebb enn de øvrige – overnebbet er nesten helt brunsvart bare med beige/lysebrunlig basis på undernebbet (ca 1/3-del av nebb lengden) og de har lysere, nesten ren hvit panne. Makrellterneungfuglene og de ”brune” rødnebbternene har overveiende oransje farge på undernebbet. Denne fargen dekker ca 2/3-deler av nebbet og ender i en svart spiss. Beinfargen til de ”grå” ungfuglene hos rødnebbterne likner nebbfargen og er ikke oransjeaktig som hos de unge makrellternene.

To flygedyktige rødnebbterneunger på et skjær ved Indreholmane, Bygnes, 15.7. Legg merke til fargeforskjellen på oversiden. Ungfuglen til høyre var ”grå” som dununge og er fortsatt lysere enn naboen bak seg som var ”brun” som dununge. Den er fortsatt svært lik en makrellterneunge. Legg også merke til forskjellene i nebb- og beinfarge.

De grå dunungene til rødnebbterna utvikler seg altså til grå ungfugler med hvit panne og nesten svart nebb og mørke bein, og de skiller seg lett ut fra de juvenile makrellternene. De brune, unge rødnebbternene derimot likner de unge makrellternene; de har oransjeaktig farga bein og en stor del av nebbet har samme farge. Pannen er ikke ensfarget hvit. Disse kan bare skilles fra makrellterne på tarslengden. I følge bestemmelseslitteratur ”blekner” begge artenes fjærdrakt utover høsten slik at de blir mer like hverandre.

6,3,3 Hekkeavslutning og borttrekk

En stor flokk terner var samlet på et skjær mellom Ytraland og Kavholmane 20.7. Optelling fra foto av flokken viste at den inneholdt 132 terner. Av disse var 9 rødnebbterner: 7 adulte, en årsunge og en 2-åring. Alle de andre var makrellterner hvorav minst 15 var årsunger. Rødnebbterneungen som ble matet, var ringmerka og det samme var minst en av de unge makrellternene. Terneflokken må derfor i hovedsak antas å være fugler som har trukket ut fra de nærmeste koloniene etter fullført eller mislykket hekking på Kvalavåg, Sund og Salvøy.

I motsetning til i fjor da ungfugler med foreldre samlet seg på lune plasser inne i f.eks Eidsbotn og Kopervik havn, søkte de i år rett vest mot den åpne skjærgården. Dette kan være for å slippe unna det heftige predatorpresset fra måker og rovfugl i år eller det kan være at næringstilgangen er bedre på vestsida av øya i år i forhold til inne i Karmsundet. At alle ternene fra Husøy-kolonien var borte 20.7, mens en flokk på ca 10 juvenile (rødnebbterner) sammen med foreldre holdt til vest for Torvastad (Osnes), kan tyde på at Husøy-ternene har dratt dit.

Ternene på Bygnes (Indreholmane) har brukt de siste rolige, varme julidagene til å forlate kolonien. Ca 20 årsunger var ennå tilstede 24.7. Ved utgangen av juli var det til sammen bare et titalls terner igjen i kolonien – det store flertallet av ungfugler og foreldre har reist allerede. Ingen seinhekkinger i år – og ingen som drøyer avreisen. Det ble ikke sett terneflokker som rastet på holmer og skjær på strekningen Kvalavåg-Gjegningen-Ferkingstadøyane 29.7, heller ingen sett på trekk eller matsøk. Kun ett individ på en stake nær Kavholmane. Mange terner av begge artene med ungfugler dukket opp igjen og ble sett fiskende og rastende 1.8 på strekningen Vedavågen-Torvastad (KSK).

7.8 ble kun et par makrellterne med to ungfugler sett utenfor Kvalavåg (trolig de som hekket i havna). Med den observasjonen var årets hekkesesong slutt og alle ternene reist. I forhold til 2007 var dette et ekstra tidlig borttrekk fra koloniene og fra Karmøy. Året før ble det sett terner jevnt og trutt hele august. Ei rødnebbterne matet ungfugl i Kopervik havn så seint som 2.9; samme dag som det ennå ble sett makrellterner på Guleskjerå, Bygnes.

Borttrekk. En liten del av terneflokken ved Kavholmane 20.7.2008.

Den eneste terneobservasjonen i 2008 etter 7.8 var en adult makrellterne i Kopervik havn 25.8. Dette var første skikkelige uværsdagen etter hekketida med stiv/sterk sørlig kuling, høy sjø og regn. At det var nettopp på en ruskeværsdag det dukket opp ei terne igjen, tyder på at det er værforholdene mer enn næringsforholdene som avgjør om ternene trekker tidlig bort etter drøyer oppholdet hos oss etter at ungene har kommet på vingene. Somrene 2007 og 2008 var da også helt forskjellige værmessig, med masse lavtrykk og urolig vær i fjor da ternene drøydde oppholdet ved koloniene, men med høytrykksdominert vær i år.

6,4 Bestandsutvikling 2005-08

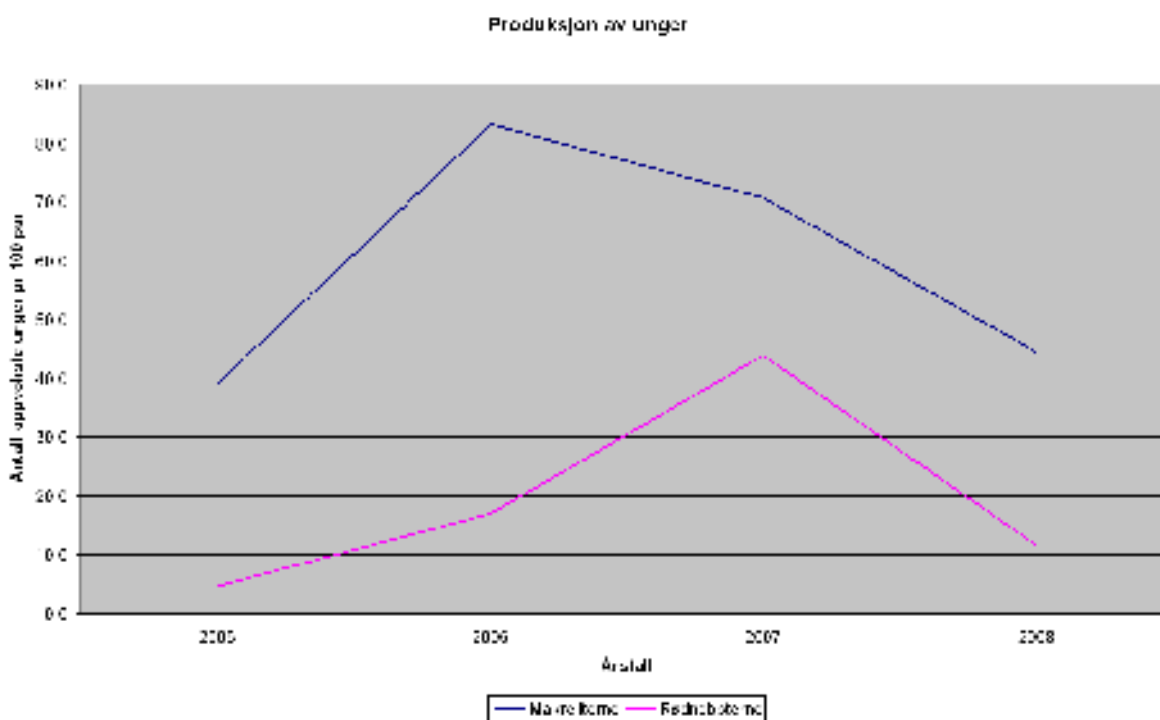
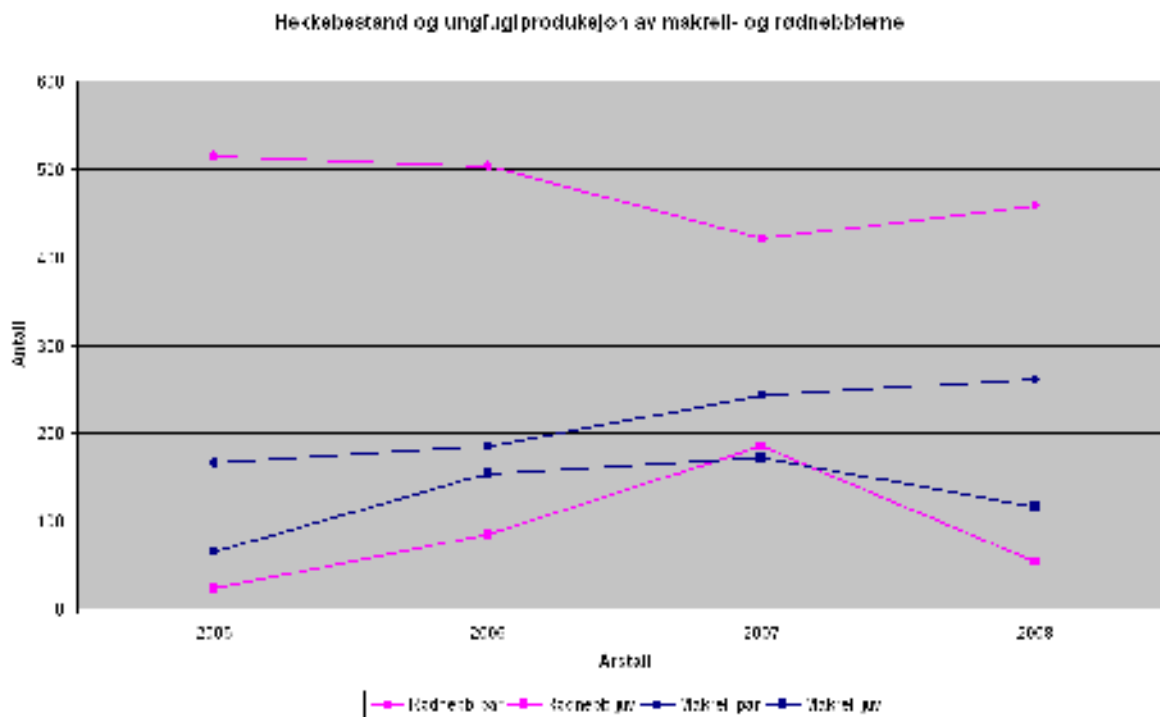
Lokalitet	2005		2006		2007		2008	
	Par	Juv	Par	Juv	Par	Juv	Par	Juv
1 Krossholmen								
2 Skudeneshavn					14	5-10	ca 10	0-5
3 Syre	ca 10	0					2	3
4 Grødemsvatn	ca 10	0-2	1-5	0	ca 5	0		
5 Tjøsvollsvatn	4	1-5	35	45-55	20	0	3-4	0-3
6 Åkrehamn								
7 Gjegningen	ca 18	0-4	ca 20	5-10	8-15	0	1-3	0-3
8 Longaskjer					55-60	0		
9 Ryvingen								
10 Kavholmane	1	0						
11 Salvøy	10-15	0	12	0	10-14	8-12	ca 20	3-9
12 Sund					25	30-40	30-35	35-50
13 Kvalavåg	ca 28	0	36	50-60	26	7	12	2
14 Torvastad							25-30	0
15 Urter								
16 Husøy	ca 30	10-20	ca 30	0	22	8-12	ca 40	5-10
17 Bygnes	34-41	15-23	46	33-47	38	80-100	47-49	25-35
18 Austdjuphlm							8-10	0-5
19 Høvring N	ca 15	ca 25	1-5	0-3	12	10-15	ca 20	0
20 Høvring S							30-40	15-20
Sum	160-172	51-79	181-189	133-175	235-251	148-196	248-275	88-145

Bestandstall for makrellterne i Karmøy 2005-08. Antall hekkepar og unger på vingene (juv).

Lokalitet	2005		2006		2007		2008	
	Par	Juv	Par	Juv	Par	Juv	Par	Juv
1 Krossholmen	90-100	0			2	1-2	1	0
2 Skudeneshavn					9	1-3	ca 20	0-3
3 Syre	ca 80	0	ca 90	0	18	0	1	0
4 Grødemsvatn	ca 30	1-2	30-40	0	16	0		
5 Tjøsvollsvatn								
6 Åkrehamn*	30-35	0	20-25	0	27-32	0	1-3	0
7 Gjegningen	ca 112	2-4	ca 180	20-30	32-45	0	30-35	0-2
8 Longaskjer					5-10	0		
9 Ryvingen	75-85	0	30-40	0				
10 Kavholmane	4	0						
11 Salvøy			1	0	3-6	2-5	ca 35	3-9
12 Sund								
13 Kvalavåg	ca 42	0	14	15-20	26	2	18	0
14 Torvastad							110-120	0
15 Urter			9	1-5	ca 100	30-45	12-15	0
16 Husøy	ca 10	0-5	ca 20	0	ca 25	5-10	ca 110	15-25
17 Bygnes	22-26	13-21	97	35-45	137	100-150	98-103	20-30
18 Austdjuphlm							4-5	0
19 Høvring N	ca 5	0-5			8	4-8	ca 5	0
20 Høvring S								
Sum	500-529	16-32	491-516	71-100	408-434	145-225	445-471	38-69

Bestandstall for rødnebbterne i Karmøy 2005-08. Antall hekkepar og unger på vingene (juv).

* Åkrehamn= Årabrot og Sandholmane. En koloni på ca 20 par rødnebbterne på Sandholmane i 2006 er ikke inkludert fordi antallet er usikkert og ble meddelt oss etter hekketida. Juv= ungfugler på vingene.

Tabellen øverst viser at 4-års trenden hos rødnebbterne er forsiktig nedover, selv om det er en liten oppgang fra i fjor til i år. For makrellterna er utviklingen mer positiv med jevn økning gjennom perioden. Begge tabellene viser ungeproduksjonen i form av antall fugler på vingene. For begge artene er 2008 det dårligste året etter 2005.

6,5 Ringmerking

Vi tar her bare med kontroller og merkeresultater for ternene. For all annen ringmerking og mottatte gjenfunnsmeldinger se www.ringmerking.no og årsrapporter fra Karmøy RG på www.ringmerking.no/krg. Resultater av fargemerking av måker kan ses på www.ringmerking.no/cr. Det ble ikke rapportert inn gjenfunn av noen av våre ringmerkete terner, verken fra inn- eller utland i 2008 (per 1.12).

6,5,1 Kontroller i 2008

- 10,5 To rødnebbterner med ring på venstre fot Bygnes. Den ene ringen var fra Stavanger Museum og begynte på 73 og er sannsynligvis en av våre ringer, brukt lokalt.
- 29,5 To rødnebbterner i Kvalavågkolonien var venstrefotmerka med Stav. Mus. ring.
- 28,6 Fotoavlesing av ring ved Indreholmane, Bygnes: [Stavanger Museum 7358378](#). Siste siffer er noe usikkert, men makrellterna er, uansett sluttsiffer, merka som unge av fotografen på Storesundskjæra, Haugesund 10.7.1997.

Med ring på foten. Ei makrellterne fotografert i flukt ved Indreholmane, Bygens 28.6, viste seg å være merka som unge på Storesundskjæra, Haugesund i 1997.

- 30,6 Teleskopavlest rødnebbterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7364702](#) merka som unge på Storesundskjæra 24.6.1999.
- 30,6 Ei makrellterne på Indreholmane var høyrefotmerka med [British Museum](#) ring. S*1*95*68 (kan muligens være: SX19568). *Stjerne betyr at det kan være bokstav(er) eller tall her.* Ringen var påsatt opp-ned og derfor vanskeligere å lese enn ellers. Terna satt blant ikke-hekkerne 6.7.
- 1,7 Avlest rødnebbterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7428895](#). Merka som unge samme sted 9.7.2002.
- 3,7 Avlest makrellterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7465113](#) merka på Kvalavåg som unge 29.6.2003.
- 3,7 Avlest makrellterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7364800](#) merka på Storesundskjæra som unge 24.6.1999.
- 4,7 Avlest makrellterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7465142](#). Merka som dununge 1.7.2003 på nøyaktig samme plass som den nå selv har unger. Terna er en ekte Bygnesbu. Den ble nemlig avlest på samme hekkeplass også i 2005! (14.7).
- 6,7 Avlest makrellterne på Indreholmane: [Stavanger Museum 7470536](#) var merka på samme sted som unge 16.7.2005. Avlest også 18.7.08 –vellykket hekking. Dette er første kontroll av ei terne som har returnert etter at minkprosjektet startet i 2005.
- 8,7 Avlest makrellterne i kolonien på Sund, Vedavågen: [Zoologisk Museum JB09483](#) var merka på Storesundskjæra 24.6.1999.
- 8,7 **47009, trolig Stav. Mus., avlest på Sund, Vedavågen. Høyrefotmerka makrellterne.
- 8,7 To makrellterner med utenlandsk ring på Sund; den ene ringen hadde sifrene *859*.

- 16,7 Den ene av de to makrellterne på Hydroskjæret var merka med utenlandsk ring som var dårlig påsatt (i ferd med å åpne seg og falle av).

Det har aldri tidligere blitt kontrollert så mange terner i koloniene som i år. Kanskje så mye som hver tiende voksne terne bar ring i koloniene på Bygnes og Sund. De som ble avlest bekrefter kontroller fra 2005-07 at mange av de ternene som nå hekker i Karmøy, er født i nabokommunene Haugesund og Bokn. Hekkeplassene her har vært forlatt i noen år, og ternene har altså i stedet gått til hekking i Karmøy. Begge terneartene kan være svært hjemmetro, noe som makrellterne 7470536 er et eksempel på.

6,5,2 Merking av terner i 2008

- 14,6 Årets første merkinger: 16 makrellterneunger merka på holmen i Vedavågen (Sund). Dette tilsvarer unger fra 5-7 reir. De eldste ungene var ca ei uke gamle og eggleggingen må ha startet ca 18.5.
- 21,6 3 makrellterneunger merka på Rotteholmen, Husøy. 9 makrellterneunger merka på Indreholmane, Bygnes.
- 25,6 5 makrellterneunger merka på Austdjupholmane. Den ene var nær flygedyktig alder.
- 26,6 23 makrellterneunger merka på holmen i Vedavågen i alle aldre fra dununger til nesten flygedyktige. Flere unger fra sist merking ble kontrollert. 2 makrellterne- og 1 rødnebbterneunge merka på Flataskjer, Salvøy.
- 28,6 Til sammen 37 rødnebbterneunger og 14 makrellterneunger merka i de tre delkoloniene på Bygnes/Vorråvågen.
- 1,7 9 unger av makrellterne og 1 rødnebbterneunge merka på Guleholmen, Skudeneshavn.
- 2,7 Vedavågen: merka 2 makrellterneunger, Salvøy: merka 1 makrellterne- og 1 rødnebbterneunge, Gjegningen: merka 2 rødnebbterneunger. Husøy: Merka 4 makrellterne- og 13 rødnebbterneunger.
- 3,7 Hydro-skjæret: Merka 2 rødnebbterne- og 1 makrellterneunge.
- 6,7 Merking på Indreholmane, Bygnes resulterte i at 8 makrellterne- og 4 rødnebbterneunger fikk ring. 5 rødnebbterneunger merka 28.6 ble funnet døde. De var alle inntørket og hadde nok dødd kort tid etter merking.
- 9,7 2 makrellterneunger og 5 rødnebbterneunger merka i Husøy-kolonien (Rotteholmen).
- 9,7 3 makrellterneunger merka på Vaholmskjer, Syre.
- 16,7 En dununge av rødnebbterne merka på Indreholmane, Bygnes.

7 Sjøfuglreservatene

Nedenfor følger en oppsummering av resultater fra tellinger og merkinger i sjøfuglreservatene. Ternene er omtalt ovenfor og er utelatt fra gjennomgåelsen i dette kapitlet. Vi tar også med observasjoner fra øvrige sjøfugl-lokaliteter som ble besøkt i løpet av sesongen.

De ytre reservatene Jarstein, Ferkingstadøyane og Urter ble grundig undersøkt for antall hekkende sjøfugl i

Havhesten har fått fotfeste på Jarstein. Fra det første paret hekket i 2003, har antallet økt til 6 par i år. 25.5.2008.

år. Urter ble besøkt ved tre kortere anledninger, og bestandstallene er ikke fullt så presise som de fra Jarstein og Ferkingstadøyane.

De indre reservatene Nordre Longaskjer, Gjegningen, Ryvingen og Klovningen utenfor Åkrehamn og Tedneholmen på Avaldsnes ble alle undersøkt med tanke på ternehekking. For andre sjøfugler ble disse reservatene ikke systematisk undersøkt i år, men generelt var det lite sjøfuglhekking på samtlige, med unntak av Ryvingen.

7,1 Jarstein

Art	Antall	Kommentarer
Havhest	6	Tilsynelatende rugende/på reir
Toppskarv	125	Reir med egg/unger eller rugende fugl (112) og nye tomme/predaterte (13)
Ærfugl	86	Reir med innhold
Tjeld	2	Estimert antall hekkepar
Gråmåke	ca 144	Reir med innhold
Sildemåke	ca 48	Reir med innhold
Svartbak	47	Reir med innhold
Krykkje	4	Voksne fugler på reir (uten innhold).
Teist	13	Individer på sjøen nær hekkestedene
Skjærpiplerke	8	Estimert antall hekkepar
Linerle	1	Estimert antall hekkepar
Ravn	1	Et par, hekking.

Oversikt over hekkefuglene på Jarstein opptalt 23. og 25.5.2008. Tallene for gråmåke og sildemåke bygger på totalt antall reir av begge arter (192) fordelt på antall voksne fugler av hver art i kolonien: ca 75% gråmåke og 25% sildemåke. Observerte arter som mest sannsynlig ikke hekket: fiskemåke (1), rødstilk (1), lomvi (2), bergirisk (1).

Art	2005	2006	2007	2008
Havhest	1 par	5 par	3 par	6 par
Toppskarv	45-55 par	72-85 par	111-118 par	125 par
Ærfugl	Mangler data	54 reir	66 reir	86 reir
Tjeld	1-2 par	1-2 par	2 par	2 par
Gråmåke	100-150 par	Mangler data	Mangler data	ca 144 par
Sildemåke	40-50 par	Mangler data	Mangler data	ca 48 par
Svartbak	30-40 par	Mangler data	Mangler data	47 reir
Krykkje	70-90 par	62-70 par	37 par	2 par
Teist	8 individer	11 individer	13 individer	13 individer
Skjærpiplerke	5-6 par	Mangler data	Mangler data	8 par
Linerle	1 par	1 par	1 par	1 par
Ravn	Mangler data	1 par	1 par	1 par

Oversikt over hekkefuglene på Jarstein 2005-2008. Artsutvalget har vært det samme gjennom hele 4-årsperioden. Toppskarven har hatt en eventyrlig framgang i perioden. Ærfuglen har hatt jevn bestandsvekst. Havhesten som startet med 1 par i 2003 er nå oppe i 6. Bare krykkja viser tydelig tendens til nedgang.

7,2 Ferkingstadøyane

28,5 Opptelling av hekkefugler på Kjerringøy, Hauskådel, Lambholmen, Båsen, Rauneskjer, Eggøy og Liknesøy. Mannskap: Oskar Bjørnstad, Stein Folkedal, Sverre A. Isaksen og Arnt Kvinnesland.

Opptelling av hekkefugler på Ferkingstadøyane. På bildet Stein Folkedal (t.v.) og Oskar Bjørnstad. "Oppsynsmannen" på Kjerringøy (lengst til høyre) var skeptisk.

Fire mann på jobb i 7 timer var det som måtte til for å få en fullgod oversikt. Forrige grundige opptelling på Ferkingstadøyane ble gjort i 2001 av bl.a. Stein Folkedal som har overvåket sjøfuglene i reservatet siden midten av 1970-årene.

Art	Antall	Kommentarer
Havhest	330 reir med egg	Maks 350 par
Toppskarv	360 reir med innhold	Maks 400 par
Grågås	3-5 par	Reirfunn og unger, 10 ad.
Ærfugl	20-30 par	Reir med egg. Ingen pull
Tjeld	3-4 par	Varsling på Liknesøy
Gråmåke	ca 200 par	187 registrerte reir*
Sildemåke	ca 20 par	Se kommentar gråmåke
Svartbak	76 par	Maks 90 par
Lunde	Ca 20 individer på sjøen	2 reirfunn
Teist	Ca 10 individer på sjøen	1 reirfunn
Alke	5 individer med tilhold	Ingen reirfunn
Skjærpiplerke	8-10 par	1 reirfunn (egg)
Linerle	3-4 par	Tilhold ved begge hyttene

Oversikt over hekkfuglene på Ferkingstadøyane 28.5 2008.

- 5,7 De første toppskarvungene satt på svabergene eller svømte rundt. Opptelling av lundefugl på sjøen stanset på 41 individer (KSK). Noen hadde nebbet fullt av fisk for mating av unger (en nyklekt funnet). Ingen alker ble observert. Det ble ikke sett årsunger av tjeld – bare 4 voksne. Havhestene hadde fortsatt egg, ingen av de vi sjekket hadde unger ennå.
- 29,7 Stor ”miljøforandring” siden 5.7. Det var nå mye roligere forhold og mye mindre fugl generelt enn sist. Kun tre voksne havhester ble sett: en som fløy rundt og 2 i reirgroper. De tilsynelatende forlatte hekkeplassene hadde likevel ofte unger på plass. Predasjon pågikk: en havhestunge var det bare dun igjen etter (på Båsen) og en hadde blitt offer for svartbaker som lå og hakket på den på sjøen (den samme?). Det var ennå et fåtall toppskarvunger i reir, men de fleste hadde nådd sjøen (ca 100 årsunger opptalt). Det var relativt lite måker i koloniene, noe som tydet på at en del hadde forlatt øyene allerede, men også et tegn på lav ungeproduksjon. Ringmerkingsbesøk 24.7 resulterte i at 59 havhest, 5 teist og 2 lunde fikk ring. For alkefuglene er dette som forventet, men det er det tredje dårligste resultatet i en årrekke for havhesten (TOV).

7,3 Urter

- 31,5 Opptelling. Hovedøya, Sjefsurter, ble talt ved å gå over øya på kryss og tvers. De øvrige holmene og sjøområdene ble talt fra båt. Mannskap: Kjell Sigve Kvalavåg og Arnt Kvinnesland. Tidsbruk: 5 timer.

Teist og ærfugl ble talt på sjøen. Havhest ble talt både fra sjø og land etter metoden ”tilsynelatende okkuperte reir”. Noen få hekkeplasser ble sjekket for reirinnhold. Ikke-rugende havhester – maker eller fugler som bare hvilte på hyller eller i gresset ble ikke talt med.

Toppskarv på reir på Sjefsurter. 31. mai hadde de aller fleste skarvene ennå egg.

Toppskarvreir ble talt ved oppleiting av reir, men antall egg og/eller unger i hvert kull ble ikke notert av tidsmessige årsaker. Hekkingen var kommet til samme stadium her som i de to andre reservatene med skarv. Det ble imidlertid ikke funnet noen reir med fjærkledde unger slik vi gjorde på Jarstein. Derimot ble det funnet mange predaterte reir og egg spist av fugl, til sammen ca 32 reir syntes å ha vært i bruk i år, men var nå tomme. Det ble funnet noen gulpeboller av rovfugl(falk?) og to ribba måker.

Grågåsa må ha startet hekkesesongen usannsynlig tidlig. Flokken som lettet på ca 20 individer var nok både foreldre og ungfugler. De fløy bort fra Urter og ingen andre gjess ble sett, bare spor etter brukte reir.

Det ble talt 34 ærfuglhanner på sjøen fra båt i og rundt reservatet, i tillegg ble det sett en familiegruppe med en hann, 5 hunner og ca 12 små unger. 3 reir hadde klekket på hovedøya. Det ble ikke sjekket for eventuell hekking på de andre holmene.

T.v.: Utsnitt av blandingskolonien av måker på sørøstre spissen av Sjefsurter. Sildemåken har trolig sin største hekkebestand i Karmøy på Urter, bortsett fra Hydro-kolonien. T.h.: Fortsatt finnes det en stor, livskraftig bestand av "villkaniner" på øya. 31.5.2008.

Art	Antall	Kommentarer
Havhest	91 reir	Ant tilsynelatende rugende
Toppskarv	166 reir med egg/unger	Pluss 32 nye, tomme reir
Grågås	Flokk ca 20	Lettet, trolig både ad og juv
Ærfugl	34 hanner	På sjøen i og nær reservatet
Tjeld	5+ par	Hekkeadferd
Fiskemåke	1 par	Hekkeadferd
Gråmåke	5 større delkolonier	Ikke opptalt
Sildemåke	5 større delkolonier	Ikke opptalt
Svartbak	Tallrik hekkefugl	Ikke opptalt
Krykkje	7 par	Okkuperte reir
Teist	99 individer	Talt på sjøen fra båt
Skjærpiplerke	10+ par	Ikke opptalt
Linerle	1 individ	Sannsynlig hekking
Kråke	1 par	Hekkeadferd
Ravn	1 par	Reir med 3 unger
Stær	3+ par	Reirfunn og juv

Oversikt over hekkfuglene på Urter 31.5 2008. Andre arter observert uten tegn til hekking: steinvender (2) og rødstilk (1).

24,7 Kort landgang på Sjefsurter og to av naboholmene for å få et inntrykk av resultatet av årets hekkesesong. Vi sjekket havhest på samme steder og på samme måte som ved forrige besøk og kom fram til at det nå var et sted mellom 30 og 40 reir med unger/par (AKV, KSK). Det ble ringmerka havhestunger samme dag: 19 fikk ring, 5 unger var for små og en hekkelokalitet ble ikke besøkt (TOV). Også merketallene

Forstyrrelse: Nedbrent bål på Høgeholmen midt mellom havhest og teist. 24.7.2008.

antyder at det i år vokser opp i overkant av 30 havhestunger på Urter. Ungeproduksjonen i 2008 er med det under gjennomsnittet for de siste ti åra. Siste toppåret for havhest i 2000 ble det til sammenlikning merka 231 unger til sammen på Urter og Ferkingstadøyane, mot 78 i år. I de to samme reservatene ble det i 2006 merka 16 teist mot 10 i år. 5-6 reir var forlatt med egg. Felles for disse reirplassene er at de lett blir våte i regnvær (TOV). Dermed kan det se ut til at en del teist gav opp rugingen samtidig med mange av ternene i uværperioden rundt midtsommer.

7,4 Ryvingen

5,7 Kort besøk i land på Ryvingen for å få et visst inntrykk av hekkesesongens gang. Forskjell fra tidligere år, var mengden av gåseskitt over hele den gressdekte delen av holmen. Det må ha hekket mange par her i år. Nå var det bare et grågåspar igjen; en unge ble funnet (og merka). Grågjessene hadde fortrenget de fleste måkene til det nesten vegetasjonsløse nordvestre hjørne av holmen. Her var det til gjengjeld mye måke, og så vidt en kunne se i farten, også noen titalls sildemåkepar.

8 Andre viktige hekkeplasser for sjøfugl

8,1 Årabrot, Åkrehamn

Årabrot er fortsatt hekkeplass for mange sjø- og våtmarksfugler. Beitetrykket må opprettholdes og minken fjernes dersom fuglene skal ha ei framtid her. Alle kattene i området er også et problem for fuglene. På bildene fiskemåker. 18.5.2008.

Halvøya har vært lenge beitet av sau og er derfor kort uten høy vegetasjon. Torvmyra er intakt, men tørket kraftig opp denne våren. Dette gjorde stedet mindre attraktivt for f eks rødstilk og vipe i år. Årabrot har lenge lidt under stadige mink- og kattebesøk. I de siste åra har utbyggingsprosjekter fratatt fuglene store arealer for hekking og matsøk.

Art	Antall	Kommentarer
Gravand	1	Fløy over
Ærfugl	2 par	2 reirfunn: 4 og 5 egg
Tjeld	3 par	Ett reirfunn
Sandlo	1 par	Hekkeadferd
Vipe	2 par	Ett reirfunn
Rødstilk	1	Med tilhold
Småspove	1	Matsøk i fjæra
Fiskemåke	Ca 20 hekkepar	Spredt hekking i hele området

Opptelling av fugler knyttet til sjø og våtmark, Årabrot 18.5.

8,2 Kavholmane

Kavholmane vest av Kvalavåg er en biotopmessig sjeldenhet i Karmøy og en rest etter en naturtype som var mer utbredt i kommunen før. Her finnes kreklinghei med lavtvoksende røsslyng. Brake og andre busker mangler. To par småspove ble oppdaget på holmen, det ene paret ses i lyngen på bildet til høyre. 12.5.2008.

Art	Antall	Kommentar
Grågås	2 individer	Med tilhold
Stokkand	1 par	Et minkspist egg funnet
Ærfugl	2 reir med egg	Pluss et par på svaberg
Tjeld	2 par, ett reirfunn	3 egg
Småspove	2 par	Syngende/revirhevdende
Svartbak	1 reir	3 egg
Kråke	1 reir	I fjellvegg

Opptelling av hekkefugler på Kavholmane 12.5.2008.

- 12,5 Selv om antall hekkefugler var lite, er det framgang fra tidligere år i minkprosjektet da holmene har vært bortimot fugletomme. Et oppspist stokkandegg med tannmerker etter mink, småspove, er av stor verneverdi. Småspoven hekket fram til 1980-årene spredt i lynghei over hele Sør-Karmøy, men er nå helt borte og har vært ansett som utryddet i kommunen.
- 25,5 Ingen småspover sett, men kan ha gått til hekking og dermed blitt "usynlige". Noen hadde tatt livet av kråkeungene i reiret (avkappa hoder). Svartbak- og ærfuglreiret like ved var ikke rørt (KSK).
- 26,6 Flokk med ni småspover med tilhold. Et par av fuglene med varsellåter. Kan dette være flokken av stedege voksne og ungfugler – eller er det rett og slett småspover på høsttrekk allerede?

8,3 Svortingen

5,7 Holmen besøkt med hensikt å ringmerke ”alt” av fugl. Dette resulterte kun i at 21 unger av gråmåke og 5 unger av svartbak fikk ring. Det ble ikke funnet merkestore unger av sildemåke, en art som tidligere hekket tallrikt her. Kun ett reir som hadde to dununger, og altså for små til merking – ble funnet. Ellers var ungene fløyet ut av holmens kråkereir. 7 teist lå på sjøen inntil holmen, slik at antall hekkepar kan anslås til 3-4.

8,4 Austdjupholmane

27,5 Nedenfor er alle artene som ble observert på de to holmene listet opp. Observasjonene er fra den søre holmen. Det ble ikke gjort hekkefunn på den nordre holmen.

Art	Antall	Kommentarer
Stokkand	1 par	Fløy opp
Ærfugl	Reir med 5 egg	Ei hunn til med tilhold
Siland	Flokk 10 lettet	Ei var ribbet på holmen
Tjeld	Reir med 2 egg	I ternekolonien
Rødstilk	1 individ	I fjæra.
Fiskemåke	2 par	Med tilhold
Svartbak	1 par	Reir med 3 egg
Makrellterne	6 reir med egg	Blandingskoloni
Rødnebbterne	1 reir med egg	Ca 40 terner i området
Skjærpiplerke	2 par	Med tilhold

Oversikt over alle observerte fugler på Austdjupholmane 27.5 2008.

25,6 En nesten flygedyktig unge av tjeld ble ringmerka, sammen med to kull fiskemåke (3 og 2 unger). Svartbaken hadde også unger. En ærfugl hunn sett ved holmene og en bergirisk sang fra kratt på den nordre holmens høyeste punkt. (Status for ternene: se kap.6,1,13).

12,7 Fiskemåkene var ennå tilstede og hadde store unger. Ei skjærpiplerke matet på nordre holmen. Ingen terner å se.

Austdjupholmane var en av svært få holmer hvor det vokste opp fiskemåker i 2008. 25.6

9 Ferskvannsreservatene

Vi har tre ferskvanns- våtmarksreservater i Karmøy. To av disse har et rikt fugleliv: Tjøsvollsvatnet og Heiavatnet. Vi tar først med noen observasjoner fra disse, deretter noen observasjoner fra øvrige, viktige fuglebiotoper i myr, hei og åpent landskap.

9,1 Tjøsvollsvatnet

T.v.: Flom i Tjøsvollsvatnet. Nybygging og grøfting rundt reservatet synes å ha ført til økt og raskere avrenning til vatnet enn før. Forholdene er svært uheldige for hekkefuglene som risikerer at reirene oversvømmes. 30.3. T.h.: Sothøns i kamp. Det er trangt om de beste hekkeklassene. 6 par holdt til i vatnet i vår.

30.4: Hettmåkekolonien ble undersøkt. Etter hubrobesøk i kolonien i fjor, var det ikke uventet å finne spor etter ugla også i år. Overraskende var det likevel at den ble skremt opp fra en "holme" midt i sumpen bare ca 100m fra hettmåkekolonien. Hubroen ble jaget av en skare med måker. Den fløy først over til ei gran ved Sevtun, men ble mobbet av iltre kråker, og fløy så rett over vatnet til granklynge på vestsida av vatnet. Her ble den værende. At hubroen har plaget kolonien fra første stund denne våren har vært tydelig ved at måkene som først hadde etablert seg på neset mot sør (slik de har gjort de siste årene), flyttet alle som en herfra og ut i sumpen og vannkanten lenger nord. De har tydeligvis følt seg tryggere her enn på det åpne, sørvendte neset. Et piggsvin nær kolonien ble fraktet ut av reservatet.

Regnet som har falt i løpet av de siste aprildagene, har fått vannstanden til å stige så kraftig at alle hettmåkereirene som var bygget i sumpen ble satt under vann. De fleste hettmåkene ruger på de to holmene slik som i fjor, særlig den ytre er tettpakket. Bare noen få hekker på neset hvor det var mange i fjor. Men et reir her hadde 2 egg.

Det ble gitt beskjed til naturforvalteren i kommunen angående forholdene med raske vannstandsendringer i reservatet. Problemet skyldes nok dels grøfting nær og innenfor reservatgrensene samt nye byggeprosjekter med planeringer og asfaltering som fører til raskere og kraftigere avrenning til vatnet nå enn før. Viktigste grunnen er vel likevel at utløpet ikke er så åpent som før. En stadig tettere takrøransamling og opphoping av mudder har trolig hevet terskelen ved utløpet og ført til tregere vanngjennomgang. Her må det renskes opp, men grøfting må skje med varsomhet slik at vannstanden ikke senkes for mye med blant annet uttørking av sumparealene rundt vatnet.

Det ble ikke foretatt opptelling av andre arter enn sothøne, hettmåke og terner i reservatet.

9,2 Heiavatnet

På samme måte som Tjøsfullsvatnet, er Heiavatnet trua av endringer i miljøet rundt reservatet. Takrørforekomsten og flytemyrene i vest er den fuglerikeste delen av området, men spredning av bl.a. sitkagran er i ferd med å forringe biotopen for hekkende vannfugler. I øst er det nylig foretatt nydyrking helt ned til vannkanten (bildet til høyre). Dette kan være positivt for matsøkende fugler i vinterhalvåret, men er gjør stedet totalt verdiløst som hekkeområde.

Heiavatnet våtmarksreservat. Her skrumper det inn både på hei og våtmark. Det nytter ikke bare å sette opp verneskilt og lage strenge forskrifter. Skal reservater fungere etter intensjonene, må det drives jevn skjøtsel. Overlatt til seg selv vil mye av verneverdiene i områdene gå tapt. Nydyrking helt ned til vannkanten er tillatt i naturreservatet. 12.5.2008.

- 13,5 Hettmåkekolonien vest i vatnet består av ca 40 rugende fugler. Ellers observert: 5 krikkender, 2-3 hekkepar med rødstilk, 1 reirfunn av enkeltbekkasin (4 egg) og 1-2 par hekkende strandsnipe, 2-3 hekkepar av vipe.

10 Andre vann og våtmarker

10,1 Stiklevatnet

- 3,5 Observasjonene i tabellen under ble gjort fra kano. Vatnet ble padlet fra demningen i sør til demningen i nord og tilbake igjen.

Art	Antall	Kommentar
Stokkand		
Krikkand	2 par	Pluss flokk på 5
Siland	1 par	Pluss flokk på 5
Enkeltbekkasin	2 individer	Fluktspill over vannet
Rødstilk	2 individer	Sangflukt
Strandsnipe	6-8 par	=antall revirer rundt vatnet
Linerle	6-8 par (1 reir med egg)	=antall revirer rundt vatnet
Sivspurv	ca 10 par	= antall syngende hanner

Vannfugler i Stiklevatnet 3.5.2008. Av ikke-hekkende arter ble 1 kvinand observert.

10,2 Melstokke- Oskereidsvatnet

11,5 Tabellen nedenfor viser forekomst av arter knyttet til vann og våtmark etter undersøkelse fra båt. Det ble ikke observert en eneste and eller annen svømmefugl i vatna. Et trist syn var fersk mårskitt på stien som deler de to vatna. Måren som tydeligvis fortsatt holder til i Melstokkeskogen, kan være en av forklaringene på det lave antall vannfugler i det ellers så idylliske området.

Art/antall	Melstokkevatnet	Oskereidsvatnet
Enkeltebekkasin	1 fluktspill over	1 fluktspill over vatnet
Rødstilk	1 sangflukt SØ for vatnet	2 sangflukt over vatnet
Strandsnipe	4-5 revir	2-3 revir
Linerle	1 fløy over	1-2 revir
Sivspurv	2-3 revir	1-2 revir

Vannfugler i Melstokkevatn og Oskereidsvatn 11.5.2008.

10,3 Sandvatnet-Holmavatnet

30,4 En horndykker holdt til nær land der Burmaveien krysser vatnet. En av svært få vårobservasjoner i Karmøy og det første funnet av arten i dette vassdraget. Strandsnipe- og linerleparet var på plass samme sted.

4,5 1 par brunnakke, 3 krikand hanner, 1 stokkand hunn og 1 kvinand i søre del av Holmavatnet. 1 rødstilk på myra rett sør for vatnet.

16,5 Et brunnakke-par i Indre Holmavatnet (R. Mydland).

24,5 3 brunnakker i Sandvatnet, 1 par strandsnipe hekker i NØ enden av vatnet.

11 Videre forvaltningstiltak og målsettinger

11,1 Rovdyrkontroll

Skal vi ha noen som helst sjanse til å redde restene av det ”gamle” fuglelivet i Karmøy som har vært knyttet til kulturmark, lynghei og våtmark, kan vi ikke tillate oss å ha et så stort antall rovdyr løpende rundt som det vi har hatt de siste tiårene. Fastlandsdelen av kommunen har allerede mistet de fleste av de karakteristiske artene for det åpne kystlandskapet. Innsatsen må derfor settes inn på øydelen av kommunen, der det også er større muligheter til å hindre nyrekruttering fra innlandet.

I tillegg til å holde jakttrykket oppe på minken, må mårbestanden også ned, helst helt bort. Det samme gjelder reven. Karmøy RG håper på høyere skuddpremie på rev og innføring av premie på mår. Selv om måren hører til i norsk fauna, trenger vi ikke la den få ødelegge fuglelivet på øyene våre. Når måren legger på svøm til øyer ytterst på Vestlandet, er det kanskje et hint om at bestanden er i høyeste laget. Å ikke innføre skuddpremie med begrunnelsen i at den er en god norsk art, holder ikke. For hva er grunnen til at en da har skuddpremie på en ektefødt norsk art som rev?

Den eneste forskjellen på mår og rev i denne sammenheng er at sistnevnte har sau på menyen.

Mårskitt ved Melstokkevatnet.

Etter trioen mink, mår og rev er nok katten det største problemet for fuglene lokalt. Kattene er først og fremst et problem for småfuglene rundt dørene – men en må regne med at de tusenvis av kattene i kommunen også har skyld i bestandsfallet hos arter som vipe, rødstilk, tjeld og fiskemåke ved at de tar ungene deres mens de er små.

11,2 Vegetasjonskontroll

Bartreplantningene og annen busk- og treplantning i nær våtmarksreservatene fører til akselererende spredning dit av nye og uønska arter. I ”Forskrift om fredning” for bl.a. Tjøsvollsvatnet heter det: ”...formålet med fredningen er å bevare et våtmarksområde med naturlig tilhørende vegetasjon..” Når en fremmed art som sitkagran brer om seg i reservatene, må forskriften forstås som at dette ikke er ønskelig.

Det er dessverre en svakhet med forskriften at den nevner en masse ting som ikke skal gjøres i reservatene, men ingenting er nevnt om hva som må gjøres for å bevare dem som attraktive tilholdssteder for de artene fredningen er gjort for. Fredningsforskriften tar ikke høyde for at reservater trenger skjøtsel og pleie for å holde på sine kvaliteter. Det er en ”billig” forskrift som ikke trenger egen post i budsjettet for å følges. Men om en tenker slik, vil vi med tida miste det vi fredet. Fjerning av sitkagran. Opprydding i ferskvannsreservatene. Dette bør være noen oppnåelige mål i videre naturforvaltningsplane i Karmøy. Fjerning av trær og kratt fra sjøfuglkolonier bør også innlemmes i planene.

11,3 Biotopvern

Biotopvern må prioriteres framover. Det ser f eks ikke ut til å legges noen bånd på jordbruksvirksomhet og nydyrking rundt reservatene. Dette foregår helt ned til vannkanten både i Heiavatnet og i Tjøsvollsvatnet. Og rundt Tjøsvollsvatnet fortettes bebyggelsen år for år. Nesten i vannkanten. Fiskåvatnet skal demmes opp og masse verdifull våtmark går tapt for alltid, sjeldne planter og viktige rasteplasser for fugler går dukken. Avsidesliggende områder fylles med bråkete aktiviteter. Utbygging av industri på sjø og land og stadig nye boligfelt. Karmøynaturen er under et enormt press. Bare et sterkt ønske om vern og beinhard vilje til å prioritere naturverdier, kan trygge et rikt fugleliv i Karmøy.

Store arealer bygges ned hvert år og går over fra natur til bolig- og industriområder. I fortsettelsen må hensynet til det biologiske mangfoldet ha mye høyere prioritet i kommunen om Karmøynaturen fortsatt skal være et unik sted og et aktivum for sine innbyggere. Fuglerike biotoper må vernes mot forringelse og ødeleggelse. Og de må skjøttes.

12 Sjøfugllesesongen 2008. Oppsummering.

Nedenfor følger en kort gjennomgang av hvordan sjø- og våtmarksfuglene i Karmøy kom ut av hekkesesongen 2008. Ternene er utelatt her da de er omtalt tidligere. Selv i de minkfrie, ytre reservatene som Ferkingstadøyane, Jarstein og Urter varierer produktivitet og bestandstall for sjøfuglene fra en sesong til en annen. Årets optellinger stadfester inntrykket av at den langvarige positive trenden hos havhesten har stoppet opp eller snudd. Det samme synes å være tilfelle for toppskarven, selv om antall hekkepar på Jarstein er i jevn vekst. Havhestene i den relativt nye kolonien på Jarstein, er en avlegger fra Ferkingstadøyane. Tre av de rugende fuglene viste seg å være ringmerka som unger på Ferkingstadøyane. Og det til og med på samme dato i 1996!

Grågås og ærfugl skilte seg ut som årets mest suksessrike hekkefugler. Ærfuglene fikk opp unger nesten ”over alt” og må ha fråtset i mat. Begge artene drar utvilsomt nytte av at det er

fjernet hundrevis av mink fra den indre skjærgården siden 2005. Der hvor det ennå er mye mink, slik som på Feøy, ble det ikke rapportert om et eneste ærfuglkull eller reir. Ved Kvalavåg ble det sett dununger av ærfugl så sent som 7.8. Grågåsa har hatt kraftig bestandsvekst på øyer langs Vest-Karmøy og har inntatt nye hekkeplasser. På Ryvingen har gjessene presset stormåkene vekk fra den grasrike sentrale delen av hovedholmen. Imidlertid ble det ikke sett unger i grågåsa sitt gamle kjerneområde i lynchheiene på Nord-Karmøy (Gåsavatnet-Fiskeåvatnet). Dette kan skyldes høyt predasjonstrykk fra bl a mår. Gråhegren har mistet sin største hekkeplass i Haugarvågen, og de resterende koloniene er både små og få. Samtlige ligger dessuten i plantninger i eller nær bebyggelse. Hekkebestanden i Karmøy er sårbar, men ser ut til å klare seg bra – tross et økende problem: havørna.

Fire gråhegre-søsken i reir på Enshaug, Vikevågen. 17.6.2008.

Vellykka var også hekkesesongen for de fleste måkene, særlig for de på Hydro. Bestanden av grå- og sildemåke ble bereknet til minimum 500 par av hver, og minst 1000 unger kom på vingene til sammen. Fargemerking viste ungenes raske avreise fra hekkeplassen. Den første unge sildemåken ble avlest i Nederland allerede 14. august. Ungeproduksjonen for de store måkene i øvrige kolonier, var heller svak. Enkelthekkede svarbaker hadde sjelden mer enn en unge. Fiskemåkene fikk unger på vingene ved Hydro-

hallene, uten at det ble tallfestet. Denne kolonien sammen med Stutøy-kolonien nord i Karmsundet produserte flest unger. Ellers fortsetter fiskemåkebestanden å krympe inn både i antall individer og hekkesteder. Arten er på få år nesten helt utgått som hekkefugl i skjærgården langs Sør- og Vest-Karmøy og på land langs Karmsundet fra Falnes til Kopervik. På 1980-tallet hekket det flere fiskemåker bare på Fårøy (Avaldsnes) enn det i dag gjør i hele kommunen. Hettemåkene hadde enda et godt produksjonsår i Tjøsvollsvatnet. Kolonien som også i år prøvde seg i Heiavatnet mislyktes totalt på samme måte som i fjor. En liten koloni på Stutøy fikk etter alt å dømme et tiltalls unger på vingene. Dessverre er halve hekkeplassen ødelagt ved at det siden i fjor er blitt dumpet store mengder jord og stein i myra. Med kun en god hekkeplass er hettemåken nå svært sårbar i kommunen og vil fort kunne gå ut som hekkefugl. Krykkja hadde en dårlig sommer. Få hekkepar på Urter og Jarstein fikk ingen unger på vingene. I 43 reir på bygninger i Skudeneshavn, vokste det opp 10-15 unger.

Silanda som lenge har vært på randen av utryddelse i Karmøy, får det fortsatt ikke skikkelig til. Det ble ikke registrert en eneste hekking langs Vest- og Sør-Karmøy hvor det finnes mange egne biotoper for arten. Men som i fjor vokste det opp et kull i Vorråvågen (8 unger, senere redusert til 7). De to øvrige kullene, på henholdsvis 6 og 7 store unger, ble sett i Fotvatnet (26.7) og Stiklevatnet (18.8). Gravanda fikk opp unger i Tarevika, Langåker som alltid. Men dette synes nå også å være den eneste årvisse hekkelokaliteten der gravanda lykkes. I år ble det ellers bare registrert unger ved Sandholmane, Åkrehamn. Av de øvrige andeartene som hekker i Karmøy, er det kun stokkanda som klarer seg godt. Brunnakken er på kanten av utryddelse, etter å ha vært tallrik hekkefugl over hele kommunen fram til 1980-tallet. Det ble registrert par i bl.a. i Heiavatnet og Holmavassdraget, men ingen ungekull ble sett noe sted. Krikkanda klarer seg bedre, men fortsetter nedgangen som den har gjort siden 1980-årene, vil den om få år utgå som hekkefugl sammen med brunnakken. Samtlige ender i Karmøy, kanskje med unntak av ærfugl og stokkand, burde vært totalfredet.

T.v.: Siland-kullet på sitt faste hvileskjær i Vorråvågen (15.7). De holdt til i området til langt ut i august. T.h.: To av ungene i gravandkullet på 7 ved Sandholmane, Åkrehamn (14.6). Etter å ha oppdaget familien i sjøkanten, fjernet vi oss fort fra stedet for ikke å vekke stormåkenes nysgjerrighet.

Med unntak av tjeld og strandsnipe, er samtlige vadefugler i Karmøy i tilbakegang. Steinvenderen har ikke hekket på mange år. Småspoven som har forsvunnet fra heiene, har muligens overlevd så vidt som hekkefugl i skjærgården. Forsøk på å bekrefte dette i år lyktes ikke. Men minst to par varslet og holdt til på Kavholmane gjennom hekketida, uten at reir eller unger ble funnet. Heilo ble kun påvist i to revirer, ved Øvre Brekkevatnet og på Dale. På sistnevnte lokalitet vokste det muligens opp unger. Rødstilken blir borte fra stadig flere hekkeplasser i heiene, men er fortsatt den vanligste vaderen på torvmyrene. Ingen av parene som holdt til i ternekoloniene fikk med sikkerhet unger på vingene. Storspoven fikk trolig opp unger på bl.a. Stangeland og Håvik, men ikke på Bygnes hvor den har lykket de siste årene. Hekkebestanden i Karmøy har lenge vært på retur og er nå alvorlig truet.

13 Krise for sjøfuglene?

Det blir stadig flere rapporter både fra inn- og utland som forteller om sjøfuglbestander i fritt fall. Men det er ikke bare sjøfuglene som sliter. Fugler er i tilbakegang over hele verden pga miljøforringelser som rammer alt liv på kloden. Norge, EU og mange andre land har lovet å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Men det er ingenting som tyder på at dette vil skje. Det er altfor liten vilje til å satse de forholdsvis små beløpene som skal til for å nå de målene som er satt (www.birdlife.org/sowb).

Det er ikke bare allerede sjeldne fugler som er på retur. Hele 45% av 124 tallrike arter i Europa har minket betydelig i antall de siste 20-30 årene. Særlig hardt rammet er fuglene knyttet til jordbrukslandskapet, hvor det år for år blir mindre plass til dem. Sjøfuglene er hardt rammet. Avrenning av gjødselsstoffer fra jordbruket fører til spredning av livløs havbunn, som f eks i Østersjøen, verdens sykeste hav. Sjøfuglene får videre i seg allslags søppel som flyter i sjøen, noe som de etter hvert dør av. Oljetilgrising, drukning i fiskeredskaper og jakt er andre negative faktorer. I tillegg bringer vi mennesker med oss dyr til områder hvor de ikke hører hjemme. Katter, rotter, mink og piggsvin er arter som gjør stor skade på det opprinnelige fuglelivet der de får lov å bli mange. Som om ikke dette er nok, tar vi maten fra sjøfuglene ved et stadig mer effektivt industrielt fiske. Og da har vi ikke nevnt

klimaendringene. Vi ser følgene av sjøfuglenes mange problemer stadig tydeligere, ikke minst langs Nordsjøens kyster. Kollaps i bestandene av f eks lomvi og krykkje i norske og britiske fuglefjell burde være rødt lys nok til at problemet kom opp på politisk dagsorden.

De gjentatte mislykka hekkesesongene for sjøfugl mange steder langs norskekysten er skremmende. Kanskje enda mer alarmerende er utviklingen i Skottland. Det er herfra at mange av sjøfuglene våre i sin tid er rekruttert. Ringmerking har vist at unger av f eks krykkje og havhest har flyttet over Nordsjøen og gått til hekking i Karmøy-skjærgården. Forskning har vist at lundfuglene som hekker i Rogaland er mer i slekt med de britiske enn med de som hekker i fuglefjell langs kysten fra Møre og nordover. Skottland huser ca 45% av alle sjøfuglene i EU, så en kollaps i bestandene her vil kutte rekrutteringen til våre kolonier som antakelig er for små til å klare seg lenge uten immigrasjon. Ifølge forskere er matmangel hovedgrunnen til at mange sjøfuglarter nå stuper i antall både i nordnorske kolonier og i Storbritannia. Fortsetter denne trenden, er det liten tvil om at mange sjøfuglarter vil forsvinne. I Copinsay-reservatet på Orknøyene har bestanden av krykke falt fra over 10 000 på midten av 1980-årene til under 2000 i år (www.rspb.org.uk/news, 12.7.08). For rødnebbterna ble 2008 ”a terrible season” i Skottland. Tusenvis av terner forlot reira tidlig i sesongen og det kom så godt som ingen unger på vingene på Shetland og Orknøyene (www.rspb.org.uk/news, 30.10.08). Klare beviser på hva årsakene er til at tyvjo, rødnebbterne og krykke rammes så hardt av matmangel, finnes ennå ikke. Mange heller til den oppfatning at høyere temperatur i Nordsjøen fører til mindre plankton og dårligere overlevelse for bl.a. larvene til tobisen– et fiskeslag mange av sjøfuglene knapt nok kan klare seg uten.

Bildet er likevel ikke helsvart. Det er ennå lommer med overskudd av mat for sjøfuglene. F eks ble 2008 et godt år for rødnebbterna på vestkysten av Skottland. Inntil Nordsjøen får mulighet til å produsere rikelig med mat for sjøfuglene igjen, er det ekstra viktig å legge til rette for at de fuglene som er heldige å hekke på steder med nok mat i sjøen, får fred. Men den begynnende krisen for sjøfuglene, vil til tross for minkjakt og andre gode tiltak likevel bare forsterkes dersom næringstilgangen i havet stopper opp. Mye kraftigere reguleringer av fiske bl a på tobis i Nordsjøen er nødvendig. Det er skremmende at norske myndigheter lenge har støttet opp om nedfisking av arter bl a i Nordsjøen for å skaffe råvarer til en stadig ekspanderende lakseindustri.

Karmøy har hittil vært spart for den store nedgangen i sjøfuglbestandene. Heller ikke sesongen 2008 ble helsvart for noen arter, men stadig flere har problemer. Det er viktig at vi handler lokalt for å motvirke de negative trendene. Verden består av småområder. Hadde vi mennesker handlet bærekraftig på hver vår plass, hadde fuglene ikke vært truet. Fuglebestandene er et mål på hvor stort press vår livsstil øver på jordas biologiske mangfold. Slik bestandene nå utvikler seg, tyder alt på at vi forvalter naturen på en håpløs måte.

I Karmøy har vi hatt en unik oversikt over fuglelivet helt siden begynnelsen av 1970-årene, og det har vist seg å være stor samvariasjon i endringene i fuglefaunaen lokalt og i tilsvarende naturtyper ellers i Norge og Europa. To arter med tilknytning til sjø utgått som hekkefugler i Karmøy siden 1970-tallet, nemlig steinvender og tyvjo. I tillegg er småspoven på utryddelsens rand. Kanskje mer skremmende er likevel den omfattende nedgangen til tidligere tallrike og vidt utbredte arter som brunnakke, krikkan, siland, fiskemåke, hettemåke og bergirisk. Alle med bånd til sjø, havstrand eller ferskvann. Skremmende er også den langsiktige nedgangen til våtmarksarter som vipe, storspove og rødstilk. De har mistet mer enn halve hekkebestanden på et par tiår. Heiloen synger på siste verset.

Ikke bare lokale hekkefugler sliter. Antallet av høsttrekkende og rastende arktiske vadere og ender ved Karmøy-kysten har stupt. På Åkrasanden og Tarevika kunne en på 1970-tallet telle flere individer av dvergsnipe, tundrasnipe og polarsnipe på en eneste dag enn det antallet som har forekommet hele høsten 2008. Vanlige vintergjester som (islandsk) rødstilk, fjæreplytt, bergand og sjøorre har blitt sjeldenheter.

Den handlingslammelsen vi ser både i Norge og andre land når det gjelder å innfri 2010-løftet om stopp i tapet av biologisk mangfold, kan bety tomme fuglefjell og en taus skjærgård om få år. Festtaler, flotte visjoner og målsettinger om å bevare fuglelivet er ikke nok. Det må penger til – og harde virkemidler må tas i bruk for bl.a. å stanse overfiske, forurensing og annen ødeleggelse av marine biotoper. Miljø må inn i alle beslutningsprosesser og ut på alle kanaler. Og da snakker vi ikke om klimakutt og stans i global oppvarming. På det området satses det hardt. Det budskapet har vi fått med oss.

14 Til ettertanke

Det er mye å ta tak i innen natur- og miljøvern i Karmøynaturen. Synlig forurensing er ille nok, men den usynlige er kanskje farligere for både fugl og marin fauna. Karmsundet er blant landets mest forurensete sjøområder. ”Myndighetene rår folk ifrå å konsumere skjel og krabbar fanga i heile Karmsundet, avgrensa i nord av ei linje mellom Storøy og Tonjer fyr og i sør av ei linje mellom Nordstokke og Krokanes. Dei rår og folk frå å konsumere fiskelever i samme område...” (www.miljøstatus.no/Vannforurensing...). Midt i dette ”skitthullet” er det at de mest stabile og produktive ternekoloniene fortsatt befinner seg. En årsak til dette er at Karmsundet byr på mange gode hekkeplasser i et beskytta sjøområde. En stor del av maten henter imidlertid ternene utenfor restriksjonsområdet.

Det er åpenbart ikke nok miljøbelastninger i Karmsundet. En ny søknad om lakseoppdrett bare fem km sør før ”giftgrensa” blir tiljublet av de fleste politikerne i kommunen (Haugesunds Avis, 6.11.08 ”Krangler om oppdrett”). Oppdrettet på Feøy må nemlig flyttes til en annen ende av kommunen, siden lokaliteten er smittet av sykdom (PD). Samtidig

En holme midt i Karmsundet. En gang et idyllisk sted med masse hekkede sjøfugl. I dag er fuglene erstattet med søppel. Og sjøen er så forurensset at fisk og skalldyr ikke kan spises av mennesker. Er det mer av dette vi ønsker oss i framtida i Karmøynaturen? I bakgrunnen ses Husøy-området, et av stadig flere naturbelastende og miljøforringende prosjekter i kommunen. 8.5.2008.

(november 2008) utlover staten ved fiskeriministeren et 65 nye oppdrettskonsesjoner langs norskekysten, herfra til Finnmark. Dette til tross for alle faresignalene om negativ påvirkning på naturen. Slik mesteparten av norsk lakseindustri drives, er den ikke del av en bærekraftig utvikling, verken innenlands eller f eks i Nord- og Sør-Amerika hvor norsk storkapital er inne i bildet (TV 2, Dokument 2, Rovfiske, 3.11.08). Sykdommer, forurensing og rømminger er kanskje ikke det verste for sjøfuglene. Verre er produksjonen av laksefôr som fører til at havet tømmes for de fiskeslagene som sjøfuglene lever av. Dette gjør Norge i en tid da faresignalene er mange og illevarslende for sjøfuglene nettopp pga matmangel. Og i en tid da myndighetene har lovet å stanse tapet av biologisk mangfold.

I Haugesunds Avis 13.11.08 under tema "Vindkraft" finnes et leserinnlegg av Egil Severeide som er adm. dir. i Haugesundregionens Næringsforening. Her står det å lese under overskrifta "Nå må vi våkne": "Statkraft; for å si det tabloid; er gått lei av ørkesløse kamper med politikere og miljøaktivister hver gang det lanseres et vinkraftprosjekt". Og videre: "Her går vi glipp av verdifulle tilskudd til kraftbalansen og betydelige leveranser til norsk industri".

Vi vil snu på det og si: Så flott at det ennå finnes politikere og miljøforkjempere i dette landet som ikke bare tenker bank og børs og som ikke har gitt opp kampen mot pengemakt og meningsløs nedbygging av norsk natur. Tenk at det finnes noen som tør si nei til "utvikling", noen som er villige til å gi avkall på noen ekstra kroner, for å bevare natur og fauna. Nesten all energiproduksjon i Norge er allerede fra fornybare ressurser. Selvsagt kan vi produsere

enda mer fornybar energi for å dekke et umettelig behov nedover i Europa, men et sted må grensen gå for belastning på naturen vår.

Kraftbalanse er et mantra vi stadig hører fra de som vil bygge ned kystnaturen med vindmøller. Er det den balansen som gjør at vi i år eksporterer strøm til utlandet som aldri før? Å bygge vindmøller rundt et gasskraftverk som ikke er i bruk, slik som på Kårstø, må jo være utvikling på høyt plan. For bare et halv år siden overbød mange politikere, ungdommelige miljøorganisasjoner og investorer hverandre i framtidig bruk av biodrivstoff. De hører vi ikke lenger noe fra. De oppdaget til sin store overraskelse at dyrking av drivstoff førte med seg rasing av tropeskoger, matmangel og prisstigning rundt om i verden. Folk som ikke kan forutsi slikt, er en fare for kloden og burde vekkes opp fortere enn svint. Ikke alt som virker grønt er det. Ikke all utvikling er framtidretta. Heller ikke vindmøller. I alle fall ikke i sårbar og trua kystlynghei i et land som flommer over av rein energi.

Næringsutvikling i Karmøy. Nedbygging av standsonen til industriforetak er en av de største truslene mot fuglelivet på jorda. Vi bærer vår del av ansvaret. Bildet er fra Husøy. 3.6.2008.

Like nord for Husøy, på Velde, finner vi Tedneholmen sjøfuglreservat. Eneste hekkefugl her på årevis har vært et par knoppsvaner. Den kraftige vegetasjonen, svanene og mye ferdsel i området gjør at den lille holmen ikke har noen funksjon som fuglereservat lenger. En må tilbake til 1980-tallet for å finne ternekoloni her. En burde hatt mer fleksible ordninger for reservater i den indre skjærgården med revisjoner med års mellomrom, med mulighet til å la noen utgå og andre bli tatt inn på reservatlista. Forbud mot landgang på holmer og skjær uten fugler, svekker respekten for ordningen.

Rugende knoppsvane på Tedneholmen i Karmsundet. Lokaliteten er uten verdi som fuglereservat. 31.5.2008.

En måke på fjorden er ingen selvfølge

En sildemåke har nettopp ankommet Karmsundet fra Nord-Afrika; klar for ny hekkesesong i Hydro-kolonien. I likhet med andre måkearter er bestanden i Karmøy i nedgang. 29.3.2008.

Det er fundamentalt for sjøfuglene at det er overflod av fisk i havet, men mye tyder på at vi er i ferd med å tømme matfatet deres. Vi kan ikke en gang ta måkene for gitt lenger. Med klimaendringer og overfiske i Nordsjøen, kan skjærgårdssommeren bli uten måkeskrik og ternestup.

Det er derfor avgjørende at sjøfuglene overvåkes kontinuerlig og at hekkeplassene deres blir tatt vare på og skjøttet. Havet må høstes på en bærekraftig måte. Vi må handle rett lokalt og ikke skylde alt som er galt på en global og uhåndterlig klimakrise.